

De Korhaan

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

jaargang 55, nummer 3
herfst 2021

De Korhaan

verenigingsuitgave van de
'Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken'

Jaargang 55
nummer 3, herfst 2021
Verschijnt 4 x per jaar
ISSN: 0929-876

Redactieadres

redactie@vwggooi.nl
R.G. (Rob) Moolenbeek, eindredacteur
Mr. J.C. Buhrmannlaan 42
1244 PH Ankeveen

Redactie

Renée Beekman
Doortje van Dijk
Dick Jonkers
Jelle Hogenbirk
Hans Hover
Paul Keuning
Rob Moolenbeek
Jeannette Tas

Ledenadministratie

ledenadministratie@vwggooi.nl
Pieterneel Vlasblom
Gaast 31
1274 AP Huizen
035-5261224

Advertenties

In overleg met de redactie

Drukkerij

Ten Herkel Loosdrecht

Inleveren kopij

Uiterlijk: voor de 28ste van de maanden
maart, juni, oktober, december

Copyright

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren. De auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen en bijbehorend copyright van beeldmateriaal.

De foto's op de omslag:

De foto op de vooromslag
'Roodhalsgans - 10 mei 2021
Eempolder' is van Bert van den Broek.

De foto 'Zwarte Specht' op de
achteromslag is een van de beste
vogelfoto's 2020 en gemaakt door
Johan Bosman.

inhoud

5 Oproep nieuwe bestuursleden

---

10 De Vogelherkenningscursus en een excursie rond Huizen: een leerzaam feest!

---

26 Murmelen

---

en verder . . . .

3 Greep uit de VWG-activiteiten

Van de redactie

4 Van de voorzitter

Van de communicatie

5 Oproep nieuwe bestuursleden

Ton van den Oudenalder bedankt

7 De Kwartelkoning, geheimzinnige knarser in het hooiland

9 Bijzonder gerecht op menu lokt vele toeschouwers

10 Vogelherkenningscursus een leerzaam feest!

14 De Wilde Eend

Ode aan de Nachtegaal

15 De Fuut

16 De gewiekste vogelgids

Kerken van goud, dominees van hout

17 Handboek vogels in vlucht

18 Ecologie en verplaatsingspatroon van de IJsvogel

19 Vogeltreffers

23 Opvallende waarnemingen buiten onze regio

24 Digitalisatie waarnemingskaartjesarchief

26 Murmelen

28 Het wonder in de nestkast

31 Wat was interessant in de vogelbladen?

34 De Ekster in de Eempolders

37 Programma

38 VWG informatie

39 Adressenlijst

een greep uit de VWG-activiteiten

Achter de spreekwoordelijke schermen gaan onze vogelwerkgroepactiviteiten gewoon door. Daarom zijn wij ook altijd op zoek naar de doeners onder onze leden.

En er is veel te doen hoor! Wat denkt u van alle nestkasten die wij controleren en bijhouden? Het **nestkastenteam** deelt de ervaringen met u in dit nummer.

Hanneke Cusell is wederom voor De Korhaan en de website op pad geweest om een aantal van deze doeners van de vereniging te bezoeken. In dit nummer staat haar verhaal over de activiteiten en de leden van ons **curstusteam**.

Als alles goed gaat, kunnen we binnenkort weer genieten van de **lezingen in de Infoschuur**. Dan horen we bijvoorbeeld wat er aan de hand is met de Wilde Eend, over de vogeltrek bij Batumi in Georgië, en alles over de fascinerende aspecten van de levenswijze van de Klapekster. Ga naar de website voor meer informatie.

d.

Op 24 oktober is ons **Openingsfestival najaar 2021**. Daar kunnen we eindelijk weer eens bijpraten, genieten, kennis opdoen en plannen maken. Samen genieten van lezingen, presentaties, workshops en excursies.

Van de redactie REDACTIE

Het valt niet altijd mee om De Korhaan met interessante artikelen en mooie foto's bij u in de bus te laten vallen. De zomer en de vakanties zullen wellicht bijdragen aan dit tekort aan kopij. Veel potentiële artikelen verschijnen al in de VWG-rapporten en actuele nieuwsbrieven. Er zijn door onze onderzoekers toch wel leuke artikelen te schrijven over de ontwikkelingen in bijvoorbeeld de stand van onze roofvogels? Zelf heb ik de indruk dat het met sommige predatoren - al dan niet ten bate voor hun prooien - minder goed gaat. Ik denk dan o.a. aan de Havik. Overal worden door mij weer Houtduiven, Eksters en Waterhoentjes gesignaleerd, vooral ook buiten de stadskernen. Ook in Ankeveen is de Havik de laatste twee, drie jaar veel minder aanwezig.

Waar blijven al onze gegevens van de watervogeltellingen en onze bijzondere waarnemingen? Gaat alles alleen naar SOVON en 'waarneming.nl'? Dat is jammer en zij zouden boeiende artikelen en andere schrijfsels kunnen opleveren voor De Korhaan.

Goed nieuws was te horen van het Goois Natuur Reservaat. Het massaal uitlaten van grote groepen honden door bedrijven wordt iets aan banden gelegd. Te laat voor de 'echte' Korhaan, de Wulp en de Patrijs op de heidevelden; die krijgen we nooit meer terug in ons werkgebied.

Tja, en dan 'onze' boeren. Zij zijn medeverantwoordelijk voor een lagere biodiversiteit, maar ze onteigenen wat de regering nu wil, dat gaat mij zeker te ver. U kunt zien wat er gebeurt in de Bloemendaler polder, een van onze laatste goede gruttogebieden. Daar komen alleen maar huizen te staan en verdwijnen de graslanden. Wat te veel mest op het land met als gevolg een eenzijdige grasmatt, het is allemaal omkeerbaar. We zullen en dat weten de meeste natuurbeschermers (en ook boeren) allang naar alleen biologische landbouw toe moeten. Als er echter huizen en wegen voor de nu aanwezige leefgebieden in de plaats komen, is dat een onomkeerbaar proces. Voor altijd verloren voor de natuur. Nooit meer weidevogels, nooit meer mooie vergezichten, nooit meer koeien en ga zo maar door. Heel veel weidegebieden rond Weesp en vermoedelijk ook bij andere steden en dorpen zijn al in handen van projectontwikkelaars. Ook de voorzitter waarschuwde in zijn voorwoord reeds voor de vele gevaren die het groeiend aantal mensen met zich meebrengt. Nog even een tip voor hondenliefhebbers en hondenuitlaatbedrijven. Verenig u en koop of pacht graslanden van 'desperate' boeren en richt ze in als hondenrennen, -poep en -plasgebied. Dat is altijd nog beter dan huizen! En een tip voor natuurbeschermers: lees het boek van Bijlsma getiteld 'Kerken van hout, dominees van goud' [zie de boekbespreking in dit nummer]. Als het allemaal waar is dan komen onze 'beroepsnatuurbeschermers' er niet al te best af.

R.G. (Rob) Moolenbeek

d.

Van de voorzitter

De dagen worden nu snel korter, veel vogels zijn in stilte aan het ruïen, of al naar het zuiden vertrokken. De eerste groepen steltlopers uit het noorden zijn alweer terug in onze delta voor hun tussenstop of winterverblijf. Opmaak voor een mooie herfst. Een herfst waarvan we hopen dat we als voorheen samen kunnen genieten, zonder de voortdurende dreiging van een coronabesmetting. En zonder alle beperkingen die we hierdoor noodgedwongen hebben moeten ondergaan de afgelopen anderhalf jaar. Eindelijk weer gezamenlijk op excursie, avonden met lezingen en bijeenkomsten van de werkgroepen en natuurlijk ook onze cursus vogelherkenning. Met een eigen openingsfestival op zondag 24 oktober gaan we deze overgang gezamenlijk vieren.

Na meer dan anderhalf jaar kunnen we elkaar weer ontmoeten op minder dan anderhalve meter. Met een veelzijdig en luchtig programma en natuurlijk ook gezellig bijpraten. Volg de informatie in de nieuwsbrief of website en elders in De Korhaan.

Ondertussen stijgt in ons werkgebied het aantal initiatieven om onze natuur verder af te breken. Nota bene vaak midden in beschermde Natura-2000 gebieden. Een kleine opsomming om een indruk te geven:

- een vaarverbinding door de Loenderveense plas
- een hotel aan de Radioweg in de Horstermeerpolder
- verdiepingen ten behoeve van recreatievaart in het Eemmeer
- uitbreiding van de aanleghaven Dode Hond
- uitbreiding van Speelpark Oud Valkeveen
- recreatie bij voorland Stichtse brug

En ga zo maar door. De druk op de natuur neemt toe, ook omdat steeds meer mensen (en hun huisdieren) hier in willen recreëren. In dit proces moeten de belangen van de natuur en onze geliefde wilde vogels zeker ingebracht en verdedigd worden.

Verschillende leden van onze Vogelwerkgroep zijn hier op een of andere manier goed en druk mee bezig.

We zouden hier meer kracht en continuïteit in kunnen ontwikkelen als we dit beter gecoördineerd kunnen doen. Is dit iets voor jou? Ik wil het ook wel doen, als jij mijn rol als voorzitter een paar jaar over wilt nemen?

Neem gerust eens contact met mij of een ander bestuurslid op, dan bespreken we wat er wel of niet mogelijk is.

Voor nu wens ik je een heerlijke herfst toe met veel mooie vogelbelevissen. En hopelijk tot ziens bij het openingsfestival op 24 oktober of een van onze vele andere activiteiten

Piet Spoorenberg

Van de communicatie

Beste vogelliefhebbers,

Op deze plaats wil ik namens het bestuur en alle leden Ton van den Oudenalder heel hartelijk bedanken voor zijn jarenlange inzet voor onze Vogelwerkgroep! Van 12 november 2015 tot en met 19 maart 2020 heeft Ton van den Oudenalder de communicatie van onze vereniging voor zijn rekening genomen.

Dat u nu deze prachtige full colour Korhaan voor u heeft, is door Ton in 2016 geïnitieerd en gecoördineerd. Samen met Feiko Prins en Juun de Boer maakte Ton deel uit van de regiegroep voor

het jubileumjaar in 2017 en zorgde hij in de aanloop naar dit 50-jarig jubileum voor aandacht in de lokale en landelijke media én voor de publicatie van ons jubileumboek 'Gooise vogels'

Hij heeft een uitstekende basis gelegd voor het PR-plan en gezorgd voor de uitbreiding van onze contacten in diverse media. Ook wil ik Ton persoonlijk nog bedanken voor het beantwoorden van al mijn communicatievragen en het feit dat ik ook nu, maanden later, nog steeds bij hem terecht kan als ik iets niet weet of niet kan vinden.

Doortje van Dijk via:
communicatie@vwggooi.nl

OPROEP

NIEUWE BESTUURSLEDEN

Voorzitter

Wij verwachten van een nieuwe voorzitter dat hij of zij:

- achter de doelstelling van de VWG staat: het bestuderen en beschermen van de in het wild levende vogels in het werkgebied, en affiniteit heeft met flora en fauna.
- de Algemene Ledenvergaderingen en de bestuursvergaderingen leidt.
- samen met zijn medebestuurleden de leden inspireert en motiveert.
- de samenwerking en saamhorigheid binnen de vereniging bevordert.
- goede contactuele eigenschappen bezit, kan samenwerken en delegeren en een bruggenbouwer is.
- het ontwikkelen van nieuw beleid en nieuwe activiteiten stimuleert.
- het gezicht van de vereniging naar buiten is, en de samenwerking met natuurverenigingen en instanties bevordert.

Secretaris

Onze secretaris :

- voert in overleg met de andere bestuursleden de correspondentie.
- verzorgt het opstellen en versturen van de agenda voor bestuurs- en Algemene Ledenvergadering.
- maakt een bondig verslag op van de vergaderingen.
- verzorgt het samenstellen van het jaarverslag voor de ALV.
- informeert (bestuurs)leden over voor hen binnengekomen mededelingen en berichten.
- verzorgt het digitaal secretariaat-archief.
- houdt het rooster bij van aftreden van de leden van het bestuur en de kascontrolecommissie.

Onze huidige voorzitter **Piet Spoorenberg** en secretaris **Huub Casander** zullen, na een zittingsperiode van ongeveer 9 jaar, per 17 maart 2022 tijdens de Algemene Ledenvergadering **aftreden**.

Het bestuur **zoekt nu opvolgers** die met enthousiasme en energie deze functie(s) willen overnemen.

Ben je geïnteresseerd of ken je iemand voor een van deze functies? Neem even contact op met Piet, Huub of een van de andere bestuursleden. Ook is het mogelijk contact te zoeken via secretaris@vwggooi.nl of telefonisch via **06-19709378**.

Ton van den Oudenalder bedankt voor je inzet!

Kwartelkoning (*Crex crex*)

Illustratie | Sylvia Vermaas

De Kwartelkoning, geheimzinnige knarser in het hooiland

Carel de Vink

Geheimzinnig roepend sluipt er een vogel door het hoge gras. Lokaliseren van de juiste plek valt niet mee. Wat hij laat horen is een schrapend geluid, zowel kwetsbaar als krachtig. Het lijkt van steeds wisselende plaatsen afkomstig. Het is de raspende ‘zang’ van de Kwartelkoning, een bewoner van vochtig hooiland en ruigte; in sommige delen van ons land ook van akkers met wintergewassen. Veel vogelaars hebben hem hoog op hun verlanglijstje staan: niet alleen om hem eens te horen (want dat lukt vaak nog wel), maar vooral om hem te zien! Wat maakt dat deze felbegeerde waarneming zo moeilijk te realiseren valt? Het feit dat hij op de Rode Lijst als “bedreigd” genoteerd staat, heeft daar ongetwijfeld mee te maken.

‘Zang’

Ratelende en raspende geluiden dragen ver, ondanks dat ze weinig volume lijken te hebben. Vanouds werd daarvan gebruik gemaakt door bijvoorbeeld leprozen te verplichten een ratel te hanteren. Tot ongeveer 1960 werd de komst van de vuilniswagen aangekondigd door een ratel. Het geheim van de draagwijdte van ratelgeluid is bij meerdere (moeras) vogels bekend. Kleinst Waterhoen en Kwartelkoning laten hun raspje vooral in de nachtelijke uren horen. Hoewel ogenschijnlijk zacht als het strijken van een stokje over de (bij de Kwartelkoning de dikste) tanden van een zakkam, is deze ‘zang’ in de nachtelijke stilte tot op een kilometer hoorbaar. De wetenschappelijke naam van de Kwartelkoning is gebaseerd op deze roep: *Crex crex*. Handboeken beschrijven dit wonderlijke ‘zingen’ als een krakerig “errrrp-errrrp...”. Gewoonlijk langdurig aangehouden series van dubbele of enkele roepjes met slechts een kort interval.

Onzichtbaar

Bij het lopen wordt de staart omlaag gehouden en beweegt de kop mee, zoals we dat ook kennen van het Waterhoentje. Maar een Kwartelkoning laat zich in het veld niet graag zien. Opvliegen zal hij zo veel mogelijk uitstellen, door zich lopend uit de voeten te maken. In vlucht valt het trage slagtempo van de diepbruine vleugels op, terwijl de poten bengelen. Gewoonlijk valt de opgevlogen vogel binnen enkele meters weer in, om zich vervolgens in de begroeiing onvindbaar te maken. Wat dan overblijft als de rust is weergekeerd, is de wonderlijke roep die hem de nodige bijnamen heeft bezorgd. Een aantal voorbeelden daarvan zijn: ‘Hooi-schraet’ in de Biesbosch, Peersneers’ (Friesland, Groningen) ‘Gesnar’ (Groningen), ‘Grasknarser’ en ‘Schriek’ in Gelderland, ‘Taepert’, ‘Kreakhintsje’ en ‘Kreaker’ in Friesland. Verder ‘Railje’ in Zeeland, ‘De Groei Roept’ in de Alblasserwaard. Ook ‘Spriet’ komt in diverse streken voor. Net als ganzen en eenden ruien volwassen Kwartelkoningen direct na het broedseizoen in juli en augustus al hun vliegveren; ze kunnen dan gedurende twee tot drie weken niet vliegen.

Verspreiding

De ‘kwako’ heeft een verspreiding die loopt vanaf Ierland tot ver in Midden-Azië. Hij ontbreekt in vrijwel het hele Mediterrane gebied en de meest noordelijke delen van Eurazië. In Siberië bereikt de verspreiding ongeveer de rivier de Ob. De hoogste aantallen worden aangetroffen ten oosten van Duitsland. In West-Europa is hij onderhevig aan stevige aantalschommelingen. Er zijn goede jaren, gevolgd door langere reeksen van mindere jaren. Vanaf 1997 namen de aantallen in ons land opvallend

toe. De verklaring werd gezocht in de veranderende landbouw in Rusland. Voormalige collectieve landbouw werd omgevormd tot moderne (intensieve) landbouwbedrijven. Verlaten weiden en akkers boden de Kwartelkoning tijdelijk een optimale habitat. Dat was van korte duur. Wilgenopslag veranderde de open vlakten in bos. Andere werden omgevormd tot productiebos of moderne, graansteppes, waar (te) vroeg gemaaid wordt. Uitgeweken Kwartelkoningen zochten nieuwe gebieden, onder andere in ons land. De opleving lijkt nu weer voorbij. Zowel in 2019 als 2020 waren de aantallen laag, met nog geen 50 territoria. Daarbij een aanzienlijk aantal kortstondig roepende mannetjes, waarvan broeden moet worden betwijfeld. De totale wereldpopulatie wordt geschat op 1,7 tot 3 miljoen mannetjes, waarvan naar schatting zo’n 90% in Rusland. De huidige trend is overal negatief.

Broeden

De Kwartelkoning broedt in vochtig hooiland, met daarbij, net als bij onze weidevogels, het risico dat het broedsel geen kans van slagen heeft. Succesvol zijn momenteel voornamelijk broedgevallen in natuurgebieden met een aangepast maaibeeld. In Groningen bevindt zich momenteel het kerngebied voor ons land, opvallend genoeg in droge akkers. Dan gaat het meestal om wintertarwe, luzerne, karwij of graszaadackers (de Britten noemden hem altijd al Corn crake). Meteen al bij aankomst uit de winterkwartieren vinden de vogels in deze gewassen de gewenste dekking. De akkers worden echter vaak geoogst rond het uitkomen van de eieren. Een bekend gegeven is dat de broedsels van deze soort behoorlijk groot zijn: 6 tot 8 eieren, soms nog meer. De kuikens zijn nestvlinders en zoeken

hun voedsel zelf. Zij worden vier weken bewaakt door de oudervogels. Niet zelden volgt er een tweede broedsel. Daarbij zijn veel mannetjes polygaam. Dat suggereert dat de ‘Wachtelkönig’ (zoals de Duitsers hem noemen) een hoge reproductie kent. In praktijk lijkt dat door de intensivering van de landbouw, ook in toenemende mate in landen ten oosten van ons land, niet het geval. Tel daarbij op dat er wordt overwinterd in Zuidoost-Afrika, met alle gevaren onderweg tijdens de trek. Dat alles verklaart de huidige status als ‘rode lijst’.

Bij ons

De ‘Peersneers’ voedt zich voornamelijk met klein dierlijk voedsel, aangevuld met zaden. Dat de Kwartelkoning niet puur gebonden is aan uiterwaarden en tarweakkers, blijkt uit het gegeven dat er ook in onze regio een handvol broedgevallen bekend zijn. De meeste in het begin van de vorige eeuw. Jonkers *et al.* (1987) noemen zelfs streeknamen: ‘Grasknirper’ in Eemnes en ‘Schriek’ in Eemdijk. De Horstermeerpolder en de Eempolders, die aan het eind van de oorlog geïnundeerd werden, kenden broedgevallen in 1945. In 2020, landelijk het slechtste jaar van deze eeuw, bleek in de Horstermeer van mei tot in juli een roepend mannetje aanwezig, wat wijst op een territorium (De Vink & Rense, 2020). Uitgerekend in dat jaar werd in juni ook een roepende Kwartelkoning gehoord op het landgoed Boekesteyn. Daags daarna werd daar het hooi gemaaid... Dat schetst hoe hachelijk vestiging in agrarisch gebied kan zijn. In juni 2018 was kortstondig

een roepend exemplaar aanwezig bij de Loenderveense Waterleidingplas. Een opmerkelijke waarneming betrof de vondst van een omgekomen jonge vogel langs het spoor bij Weesp op 10 oktober 2008. Een uitzonderlijk late datum voor een soort, die eind april of in de eerste week van mei aankomt en uiterlijk half september alweer in Afrika zit. Extreem vroeg was de aanwezigheid van twee Kwartelkoningen op 19 maart 1942 bij het Laarder Wasmeer (Jonkers *et al.*, 1987: 192). De spaarzame waarnemingen in ons gebied stammen uit beschermde gebieden en uitgestrekte graslanden, zoals de Eempolders, omgeving Keverdijk en de Heintjesrak- en Broekerpolder. Echt opvallend is het voorkomen in de vorige eeuw in gebieden die in ontwikkeling waren, zoals rond de Stichtse Brug en op de Dode Hond. Dat speelde ook een rol bij de waarnemingen kort na de eeuwwisseling in de buitengebieden van het Naardermeer, zoals in 2000 meermalen bij de Hilversumse Bovenmeent.

Kansen

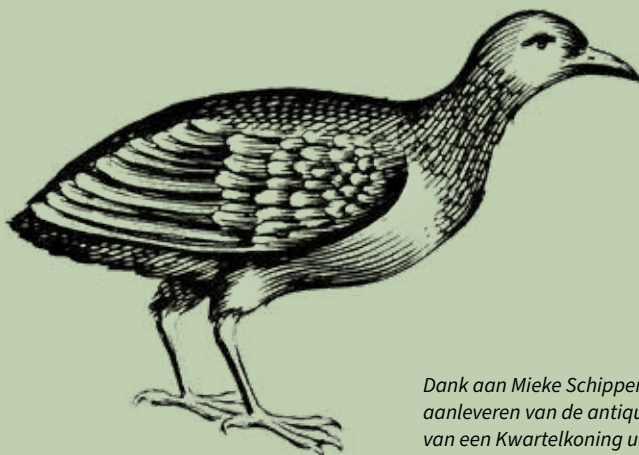
Sovon meldt: “De Kwartelkoning is de enige in Nederland voorkomende broedvogel die op wereldwijde schaal de bedreigde status van “*near threatened*” heeft van IUCN en BirdLife. De soort loopt vooral gevaar doordat ze een laat broedseizoen heeft. Door uitmaaien komen nauwelijks broedsels groot.” Het lijkt dat in ons land de ‘Schriek’ voornamelijk aangewezen is op gebieden met agrarisch natuurbeheer. Daarbij lift deze ralachtige mee op het beleid ten gunste van de akkervogels (met name

de Grauwe Kiekendief) in Noordoost Groningen. In Europees verband is de moderne aanpak van de agrarische sector bepaald niet hoopgevend. Met meer oog voor biodiversiteit binnen de EU zou er een kentering mogelijk moeten zijn, maar de praktijk blijft voorlopig nog achter bij de plannen op papier.

Wie zich uitvoeriger wil laten informeren, vindt gedegen informatie op de volgende site: <http://collectiefrivierenland.nl/wp-content/uploads/2016/04/Brochure-Kwartelkoning.pdf>

Bronnen

- Cramp, C. [eindred.], 1988. The Blok, H. & H. ter Stege, 2008. De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis. Bergboek, Zwolle.
- Boele, A. *et al.*, 2021. Broedvogels in Nederland 2019. Sovonrapport 2021/2. Nijmegen.
- De Vink, C. & R. Rense, 2020. Broedvogels van de Horstermeer 2020. VWG rapport 288. (<https://www.vwggooi.nl/Rapporten>)
- Hollom, P.A.D., 1959. The Popular Handbook of British Birds. Watford.
- <https://edepot.wur.nl/360265> blz. 134
- <https://gooi.waarneming.nl/soort/view/18>
- Jonkers, D.A. *et al.*, 1987. Vogels tussen Vecht en Eem, Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Sovon, <https://stats.sovon.nl/stats/soort/4210> en <https://www.sovon.nl/nl/content/onderzoek-kwartelkoning>
- Sovon, https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/sovon-nieuws_2020-2_p16_impressies-broedseizoen-2020_f-hustings.pdf
- Sovon, Vogelatlas van Nederland, Sovon/Kosmos, Nijmegen/Utrecht/Antwerpen, 2018.
- Van Orden, C. & N. Paklina, 2011. Notities over enkele Oost-Europese vogelsoorten. Het Vogeljaar 59(1): 15-24.
- <https://www.Vogelbescherming.nl/kwartelkoning>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kwartelkoning>

Dank aan Mieke Schippers voor het aanleveren van de antiquarische afbeelding van een Kwartelkoning uit Johannes Jonstonus, *Historiae Naturalis* (1657).

Bijzonder gerecht op menu lokt vele toeschouwers

Ton de Koning

Op 13 augustus fietste ik zoals zo vaak terug van mijn werk langs de bekende ooievaarsplek bij Maartensdijk. Meestal lopen er in de buurt van de rotonde wel enkele vogels rond. Ik kijk er meestal vluchtig even naar anders wordt mijn eten koud. Deze keer zag ik een groepje van vier Ooievaars bij elkaar waarvan er twee naar iets aan het pikken waren. Ik dacht een kikker maar dan wel een agressieve. Het bleek een Wezeltje of Hermelijntje te zijn. Hij had ongeveer de maat van een Eekhoorn en een duidelijk witte bef. Het fascinerende was dat het beestje zeer agressief was. Hij was al een paar keer in een snavel beland, gilde en bewoog enorm wat ik ook in zo'n geval zou doen. Viel hij weer op de grond en dan ging hij vol in de aanval naar de opnieuw pikkende Ooievaar. Wat een moed, zo'n klein beestje tegen zo'n grote Ooievaar. Een van de Ooievaars begon langdurig te klepperen waarop zes overige Ooievaars uit het weiland erbij kwamen. Hierna, ik heb geen idee waar ze vandaan kwamen, waren ze met 15 stuks. Na zo'n

vijf minuten de boel bekeken te hebben ging de hele groep massaal op de wieken. Ik denk weer naar de lichtmasten aan de A27 en het weiland aan de andere kant van de weg. De Wezel of Hermelijntje heeft het overleefd. Ik ben nog even naar het diertje op zoek gegaan maar heb hem niet kunnen vinden. Wat ik weet is dat hij niet in een snavel en vervolgens in een keel van een Ooievaar is verdwenen.

Toen ik met de nodige vertraging thuiskwam, was mijn eten koud, maar ik had dit niet willen missen. Een prachtig schouwspel.

[red. Noot: gezien de vergelijking met een Eekhoorn en de weerstand die het beestje vertoonde, wordt volgens ons meer gedacht aan de wat grotere Hermelijntje.]

Ooievaar met kikker in de Eempolder 2021 | Jurriën Uiterwijk

De Vogelherkenningscursus en een excursie rond Huizen: een leerzaam feest!

De excursie | Hanneke Cusell

Hanneke Cusell

Zondagmorgen 30 mei op de fiets naar Huizen waar ik aan mag schuiven bij een VWG-excursie. Een prachtige zonovergoten dag en de fietstocht gaat door het bos langs de oever van het Gooimeer. Onderweg is er een compleet vogelconcert, waarin Merels, Nachtegalen en Zanglijsters de hoofdpartij vormen. Maar ook Vinken, Winterkoninkjes, Kauwtjes, Eksters en nog heel veel andere vogels geven acte de présence. Op de achtergrond laat de Koekoek zich continu horen, bijna alsof hij de maat slaat. Het geluid samen met de zon tussen de bomen door is betoverend mooi en blijkt een opmaat voor wat komen gaat.

Op het parkeerterrein van het Fletcherhotel in Huizen wacht Mieke Pieren-Olijhoek, die de excursie vanochtend leidt, gewapend met statief en verrekijker de deelnemers op. Het is een klein groepje: Mieke, vier andere deelnemers plus mezelf, een echte mini-excursie dus.

Mieke legt uit dat we vandaag niet ver hoeven te lopen, want op een klein oppervlak zijn er heel veel verschillende biotopen: de bebouwde omgeving, de rand van het bos, de pier met stenen, riet- en oeverbegroeiing en natuurlijk het water. Langs de pier stroomt het water vanuit de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Waternet naar het Gooimeer. Dat water is warmer en bevroest 's winters niet. Al deze biotopen betekenen dan ook kansen om veel verschillende soorten vogels te zien.

Zwaluwen in soorten en maten

We lopen langs de gasten van het Fletcherhotel, die in de zon op het terras van hun ontbijt genieten, naar de huiszwaluwtil op het Grosveld. Daar vliegen de zwart-witte Huiszwaluwen af en aan; met hun korte staart en witte stuit zijn ze als het ware de orka's van de lucht. Inmiddels zitten er al een heel aantal paartjes in kunstmatige of zelfgebouwde nestjes aan de til. Om de nestjes zelf te kunnen bouwen is er vlak bij de til een modderbak gemaakt met daarin klei uit de Eempolders. Belangrijk is dat de klei natgehouden wordt en niet uitdroogt. Er zijn oude telefoonpalen met draden aangebracht waar ze op kunnen zitten. Volgens Mieke houden Huiszwaluwen van mensen en met hun gezellige zang en het continue af en aan vliegen, ondertussen insecten etend in de lucht, is het een genot om naar ze te kijken. Iedereen vindt ze

even schattig. Wat nog ontbreekt, zijn een of twee bankjes met zicht op de til om er ook zittend van te kunnen genieten. Als het doorgaat zullen die er nog komen.

Onderweg naar de pier komen we langs de steigers, een plek waaronder tegenwoordig ook nestjes van Boerenzwaluwen te vinden zijn. En inderdaad, we zien ze vliegen met een slanker lijf dan de Huiszwaluw, hun crème-witte buik, een rode keel en lange staartpenen. Mieke legt uit waarom ze nu ook onder de steigers hun nesten bouwen. Boerenzwaluwen zitten graag binnen in boerenschuren, maar die bieden steeds minder plek, omdat ze steeds minder openingen hebben.

Ondertussen cirkelen er al gierend Gierzwaluwen in de lucht. Zoals ongetwijfeld bekend, hebben deze kolonievogels weliswaar ook een

gevorkte staart, maar zijn het geen ‘echte’ zwaluwen. Ze staan, zo leer ik, zelfs dichterbij de Kolibrie dan bij de zwaluwen.

Een aanrader volgens Mieke is om eens te kijken naar de filmpjes van Jochem Kuhnen. Daarin is onder andere te zien hoe jonge Gierzwaluwen push-ups doen in hun nesten.

Als we bij de pier komen, zien we ook de kleinste zwaluw, de Oeverzwaluw: zandkleurig met een bruin-beige buikje, geen witte stuit en met een halsbandje langs het keeltje. Zo'n 100 paartjes broeden in een betonnen wand op het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie. In de uitgeboorde en met zand gevulde gaten in de betonnen wand graven ze een nestgang met een nestkommetje aan het eind. In het nest worden vaak witte veren verwerkt, waarschijnlijk om het in het donker beter zichtbaar te maken. Jaarlijks worden de nestjes schoongemaakt en worden de nestgangen dicht gestopt met speciaal, schoon wadzand.

Later op de pier zien we nog ‘zeezwaluwen’ vliegen. Het zijn Visdiefjes.

Sierlijke vogels met een gevorkte staart en spitse vleugels, zo genoemd omdat ze van visjes leven.

Andere vogels

Het zijn niet alleen zwaluwen, ook volop andere vogels zijn er te zien en te horen. Om er een paar te noemen: kwetterende Huismussen, Witte Kwikstaarten en Kleine Mantelmeeuwen. Verder heel veel Grasmussen die overal zingen en baltsvluchten omhoog en weer naar beneden maken, prachtige groengele Groenlingen, Koekoeken, natuurlijk overal ‘tiet tiet tiet’ roepende Kleine Karekieten, Tuinfluiters, Cetti's Zangers, Spreeuwen met uitgevlogen jongen, Winterkoninkjes met het kenmerkende wekkertje in hun zang en een Waterhoen. In totaal hebben we die ochtend 32 soorten waargenomen. De excursie is een aaneenschakeling van allerlei verschillende vogels waar we naar kijken en luisteren. Ik merk dat ik er helemaal blij van word; het voelt als een feestje. Ook de andere deelnemers zijn enthousiast. Zoals Ad, die eerder de najaarscursus heeft gedaan en nu met de

excursies mee gaat. Ondertussen heeft hij zijn tuin vogelvriendelijk gemaakt met behulp van advies en ontwerp van iemand van Vogelbescherming. Verder geniet Ineke buitensporig van alles wat we tegenkomen. Ze vertelt dat ze ooit met haar dochter de najaarscursus is gaan doen nadat ze bij Stadzigt Menno Bentveld van ‘Vroege Vogels’ tegenkwamen. Menno vertelde dat er iemand van de Vogelwerkgroep in de uitzending zat. Nu helpt ze sinds april ook mee met de controle van nestkasten en dat vindt ze helemaal fantastisch. Tijdens de excursie lopen haar dochter en kleinkinderen een tijdje mee over de pier. Leuk om te zien dat je al heel jong kunt leren om naar vogels te kijken!

Het team van de werkgroep cursussen: wie zijn het en wat doen ze?

Een paar weken later praat ik met enkele leden (Francis Bakker, Mieke Pieren-Olijhoek en Paul van der Poel) van de vogelherkenningscursus om nog wat meer over de groep te horen. Het zijn inmiddels

allemaal doorgewinterde leden, maar Paul spant zonder twijfel de kroon. Volgend jaar is hij er 50 jaar bij betrokken!

De vraag is hoe de cursusgroep eigenlijk precies zou moeten heten. Het gaat om de vogelherkenningscursus voor volwassenen, maar dat is een te lange naam voor een werkgroep. Van tijd tot tijd wordt er ook een verdiepingscursus gegeven, maar die valt weer niet onder deze groep. Vroeger was er elf jaar lang een jeugdcurcus; helaas is die alweer lang verleden tijd. Zodra het over de jeugdcurcus gaat beginnen de ogen bij iedereen te glimmen en gaat men overeind zitten. Want wat zou het mooi zijn als die ooit weer van de grond zou komen!

De vogelherkenningscursus is opgericht in 1969 en begon als eenmalig experiment. Daarna is men ermee doorgedaan en nu is het uitgegroeid tot een voor- en najaarcursus. In het voorjaar gaat het onder andere over de zang, balts, stand- en zomervogels die hier broeden. In het najaar ligt de focus op standvogels, wintergasten en de vogeltrek. Het doel van de cursusgroep is om mensen op een ontspannen manier enthousiast te maken voor vogels, zonder dat ze uiteindelijk alles moeten weten.

Elke cursus bestaat uit zes avonden met lezingen en vier excursies. Voor het team betekent dit tweemaal per jaar een periode van zes heel intensieve weken. Per avond zijn er twee presentaties,

eentje voor en eentje na de pauze. Alle teamleden zijn er eigenlijk ook altijd bij op deze cursusavonden, want behalve de presentaties moet er ook van alles gebeuren. Stoelen klaarzetten, boekjes neerleggen, mensen ontvangen, achter de bar staan en zelfs het regelen van het parkeren.

Als team komt men slechts twee keer per jaar bij elkaar, namelijk op de dinsdag na elke cursus. Dan wordt die geëvalueerd en het programma voor de volgende cursus besproken. Wie doet welke presentaties en welke excursies er georganiseerd gaan worden. In feite dus een heel efficiënte werkwijze.

Francis, Mieke en Paul benadrukken dat ze niet de enige leden van de werkgroep zijn. Door het vertrek van enkele leden telt de groep er nu nog acht, wat eigenlijk te krap is. Francis regelt de inschrijvingen en zorgt dat het administratief allemaal goed verloopt. De overige leden doen een of meerdere presentaties, en, zoals gezegd, helpt iedereen mee met de bijkomende werkzaamheden. Als team gaat dat eigenlijk allemaal als vanzelf; men gaat heel goed met elkaar om en aan een voorzitter is eigenlijk nooit behoefte geweest.

Hoe raak je betrokken bij het geven van cursussen?

Paul, Mieke en Francis zijn er alle drie op hun eigen manier ingerold. Ze werden vervolgens al gauw gegrepen door het

‘virus’ om hiermee bezig te zijn.

Bij Paul gebeurde dit in 1972 toen hij gevraagd werd een avondje bij de vogelcursus te komen kijken. Bij de excursies merkte hij dat hij het leuk vond om mensen op dingen te wijzen en uit te leggen. Daarna ging hij voor dit doel foto's maken en voegde gaandeweg steeds andere onderwerpen toe aan de presentaties, zoals de vogeltrek of nesten. De opkomst van beamers en PowerPoint bood ongekende nieuwe mogelijkheden; gelukkig wist hij daar de rest van het team ook enthousiast voor te krijgen. Volgens Mieke en Francis is Paul dan ook een meester in het samenstellen van presentaties.

Bij Francis is het virus overgesprongen toen ze zo'n 10 jaar geleden voor de tweede maal de vogelherkenningscursus volgde. Toen Conny Leydekker stopte met het regelen van de inschrijvingen voor de cursus, heeft Francis dat overgenomen. De coronatijd leert dat alles niet altijd vanzelf gaat en je soms naar creatieve oplossingen moet zoeken zoals nu de mini-excursies. Francis heeft deze bedacht omdat het door de corona in 2020 en ook dit voorjaar niet mogelijk was om de cursus te geven. Ze zijn bedoeld om het stuwmeer aan aanmeldingen voor de cursus enigszins te beperken. Zo zijn er zes excursiegroepjes gevormd met drie of vier mensen per groepje. Verder is ze volop betrokken bij het reilen en zeilen tijdens de cursusavonden zelf.

De huiszwaluwtil in Huizen | Hanneke Cusell

Mieke heeft zelf nooit de vogelherkenningscursus gedaan, maar heeft de cursus wel gevolgd achter in de zaal. Ze is eerst lid gemaakt door Roel Huizenga, die in de dierenartspraktijk kwam waar Mieke werkt. Vervolgens leerde ze bij het kijken naar de Boerenzwaluwen op de dijk Paul en Loes van der Poel kennen. Vervolgens werd ze gevraagd om bij het cursusteam te komen. Nadat ze op een gegeven moment een eerste presentatie over de zwaluwen had gegeven, heeft ze het aantal onderwerpen geleidelijk uitgebreid. Sommige onderwerpen blijven echter voor specialisten op dat terrein. De roofvogels doet Bertus van de Brink en eenden en ganzen worden verzorgd door Roel Huizenga.

Wat maakt het zo leuk om bezig te zijn met het geven van cursussen?

Per persoon kunnen er verschillende aspecten zijn die het aantrekkelijk maken om hiermee bezig te zijn. Voor Paul geldt bijvoorbeeld dat hij het nog steeds leuk vindt om nieuwe ontdekkingen op te nemen in de presentaties. Zoals de informatie over de Poelsnip (een voor Paul qua naam wel heel toepasselijke vogel!), waar in 'Vroege Vogels' heel recent over werd verteld. Het is gebleken dat de Poelsnip 's nachts op twee kilometer hoogte overvliegt en overdag nog veel hoger. Het feit dat de cursus altijd veranderde en evolueerde, was en is voor hem belangrijk er plezier in te houden. Francis heeft er lol in dat het administratief goed loopt en zoekt graag naar creatieve

oplossingen als dat nodig is, zoals nu met de mini-excursies. Een aardige bijkomstigheid van deze mini-excursies is dat niet alleen de cursisten maar ook de excursieleiders zelf heel enthousiast zijn. Vooral omdat het goed werkt in een klein groepje en er een band opgebouwd kan worden.

Wat het voor iedereen vooral zo leuk maakt, is de respons uit de zaal en als je merkt dat men graag luistert naar wat je vertelt. Er is een wisselwerking met de cursisten en dat stimuleert. Het enthousiasme tijdens de excursies maakt dat je er mee door wilt gaan. Je merkt dat het de mensen goed bij blijft wat ze op zo'n excursie meemaken. Daarnaast is het elke keer weer heel spannend wat je tegenkomt. De ene keer gaat het om heel veel of heel bijzondere vogels, een andere keer zijn er maar weinig vogels omdat het bijvoorbeeld mistig is. Het heeft volgens hen ook iets te maken met jachtinstinct en met verzamelen en jagen. Paul herinnert zich dat hij weleens van enthousiasme een koprol heeft gemaakt!

Terug bij de excursie

Aan het einde van de pier in Huizen zien we zwanen in grote groepen voorbijvliegen. Mieke vertelt dat het jonge Knobbelzwanen zijn die bij elkaar blijven tot ze gaan broeden als ze drie of vier jaar oud zijn.

Op de terugweg zien we behalve een prachtig mannetje Krooneend met een mooie oranjebruine kop ook een aantal

Krakeenden. Ik leer dat het met de Krakeenden beter gaat dan met de Wilde Eenden en dat dat mogelijk komt door de voedselbeschikbaarheid.

Ik leer nog veel meer op deze ochtend. Zo was het voor mij nieuw dat een vrouwtje Koekoek geen 'koekoek' roept maar een ratelend geluid maakt, een beetje als een Dodaars. Op een gegeven moment konden we zowel mannetje als vrouwtje Koekoek horen. En over de witte veer die we zagen in de snavel van een Huismus vertelt Mieke dat een witte veer waarschijnlijk licht in het donker geeft en mogelijk insecten weert.

Om twaalf uur zijn we terug. Dat we allemaal zo enthousiast zijn, komt mede omdat Mieke een bevlogen vogelaar is, die haar passie voor vogels goed weet over te brengen. Het enthousiasme waarmee ze dat doet, is aanstekelijk. Iedereen is lovend over de ochtend en alle belevenissen tijdens de excursie en gaat weer blij naar huis. Op de fiets terug geniet ik nog na; voor mij was het zeer zeker een leerzaam feestje en een voorrecht om hierbij te mogen zijn. En ik bedenk me dat het ook een voorrecht moet zijn als je de gave hebt om mensen zo'n feestje te bezorgen!

[Zie ook Van der Poel, P., 2019. Vogelherkenningscursus 50 jaar. De Korhaan 53(2):11-14.(red.)]

Wil je meedoen?

Dat kan! Waar de cursusgroep om zit te springen zijn mensen die het leuk vinden om voor een groep over vogels te spreken. Het is niet per se nodig dat je een heel ervaren vogelaar bent of een expert op een bepaald gebied. Het gaat erom dat je op een pakkende manier iets over kunt brengen.

Als je dat kunt en het spreekt je aan dan kun je misschien beginnen om mee te draaien en bijvoorbeeld in overleg een van de presentaties geven. Je hoeft ook niet alles helemaal zelf te bedenken, er liggen kant-en-klare PowerPoint presentaties op de plank. Je moet er natuurlijk wel je eigen verhaal van maken. De huidige leden zijn allemaal op deze manier begonnen.

Het voordeel van deze cursusgroep is dat het om een overzichtelijke periode in het jaar gaat: twee maal zes weken.

Kortom, mensen die dit alles aanspreekt, zijn zeer welkom. Voorlopig zijn er niet gauw te veel aanmeldingen. Want mochten zich meerdere mensen aanmelden, dan zijn er vast genoeg andere ideeën om uit te werken, of misschien kan er dan zelfs gedacht worden over het herstarten van een jeugdcurso...

Als je je wilt aanmelden of als je vragen hebt, kun je een mailtje sturen aan cursussen@vwggooi.nl.

De wilde eend

Gerard Ouweneel

besproken door Dick A. Jonkers

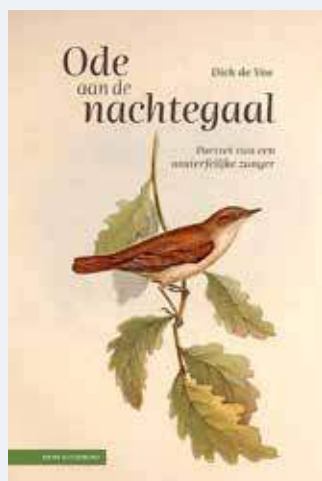

Ouweneel, G., 2021. De wilde eend. Uitgeverij Atlas Contact, Amsterdam /Antwerpen. ISBN 978 90 450 44651, 199 pagina's Paperback, 20,5 x 14,5 cm. Prijs € 22,90.

Deze monografie is een eerbetoon aan de vermaarde watervogelkenner Tom Lebrecht (1918-1982) en zijn archief. Dit boek is het resultaat van de opgedane kennis van de auteur en dat gecombineerd met literatuuronderzoek.

Iedereen kent de Wilde Eend. Het gros van de mensen duidt hem echter aan als 'eend'. Zijn rol in onze samenleving en de relatie met de mens wordt geschetst. De plek in de schilderkunst wordt vermeld evenals die in de literatuur, poëzie en kindervertellings. Helaas blijft het voorkomen in spreekwoorden en zegwijzen onbesproken, evenals de bijna zestig (!) volksnamen die deze vogel heeft. Door domesticatie komen er allerlei mengvormen voor. Dit levert de aanduiding boeren-, soep- en parkeend op. Hoe dan ook, deze eenden houden zich in allerlei wateren en in de directe omgeving daarvan op en zijn nog steeds talrijk aanwezig in ons land. Economisch waren zij van belang door de producten die zij kunnen voortbrengen, waardoor

er eendenkwekerijen ontstonden. Het eeuwenoude kooibedrijf, waarbij in speciale vangkooien eenden voor de bout werden gevangen, krijgt veel aandacht. Daarnaast wordt verteld over de eendenjacht door jagers. Alleen al in Europa worden er jaarlijks enkele miljoenen Wilde Eenden geschoten. Nog steeds is het een talrijke broedvogel, maar rond de eeuwwisseling blijkt dat de populatie met ongeveer 30% is afgenomen. De vermoedelijke oorzaak moet waarschijnlijk gezocht worden in het lage aantal eendenkuikens dat jaarlijks groot wordt gebracht. Hoewel de Wilde Eend in deze monografie centraal staat komen er op veel plaatsen feiten aan de orde waarin wordt afgedwaald. Datzelfde komt voor bij het noemen van personen en beschrijvingen van bijzondere situaties. Men wordt meegenomen in de belevingswereld van de auteur. Het geheel is een leerrijk boek geworden.

De Vos, D., 2021. Ode aan de nachtegaal. Portret van een onsterfelijke zanger. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978 90 5011 8101, hardcover, prijs € 22,50.

Ode aan de nachtegaal Portret van een onsterfelijke zanger

Dick de Vos

besproken door Dick A. Jonkers

Al in het begin van dit werk wordt men meegetrokken in de sfeer die deze meesterzanger weet op te roepen met zijn luid kwelende en indrukwekkende zang. Vooral 's nachts wordt die in alle toonaarden ten gehore gebracht. Gelukkig laat hij zich al in toenemende mate horen vanaf zonsondergang tot het ochtendgloren in het dichte struikgewas van zijn leefgebied. Ook overdag wordt, in veel mindere mate, gezongen. Door zijn verborgen leefwijze en onopvallende gedrag is de kans om hem te zien te krijgen klein.

Het is, de zang daargelaten, een vogel die door zijn verenkleed niet direct de aandacht trekt. Zijn postuur wordt vergeleken met lijsterachtigen. Het formaat is kleiner dan je bij een vogel met zo'n stemvolume zou verwachten. Andere herkenningspunten worden niet vermeld. Die zijn ook niet noodzakelijk, want het boek is een hommage aan de soort en geen determinatiewerk of monografie. De wereldpopulatie Nachtegalen strekt zich uit van vrijwel geheel Europa tot in Afghanistan en West-China. Een verspreidingskaart laat zien waar de

Nederlandse broedgebieden zijn. Van vier verre verwanten (tot andere geslachten behorend) zijn foto's opgenomen. Een daarvan is de Blauwborst, een soort die hier eveneens inheems is. Alle hoofdstukken zijn kort gehouden. Het lofdicht geeft aan welke belangrijke plaats de Nachtegaal in onze samenleving heeft veroverd en nog steeds inneemt. Van meet af aan heeft hij door zijn bezielende ongeëvenaarde zang ontelbare aantallen dichters en toonkunstenaars tot grote prestaties gebracht. Poëzie, liederen

en tal van andere zaken geven aan hoe belangrijk de plaats is die de Nachtegaal al van oudsher inneemt in onze samenleving. Aan de Nachtegaal in de muziek is een apart hoofdstuk gewijd. Een bijlage met composities over deze soort is opgenomen. Wie zich wil onderdompelen in de Nachtegaal en al zijn facetten komt met dit boek volop aan zijn trekken. 'Ode aan de nachtegaal' is rijk geïllustreerd en geschreven in een vlotte stijl met aanstekelijk enthousiasme.

Vlug, J.J., 2021. De fuut. Uitgeverij Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen. ISBN 978 90 450 40790. Paperback, 20,5 x 14,5 cm, 471 pagina's. Prijs € 24,99.

De fuut

Jan Johan Vlug

besproken door Dick A. Jonkers

Met de komst van het boek 'De fuut' is bij uitgeverij Atlas Contact het twintigste deel in de serie vogelmonografieën verschenen. De schrijver is gepokt en gemazeld op het gebied van Futen, waar hij zich al iets meer dan een halve eeuw mee bezig houdt. Als jonge vogelaar startte hij onder andere met het tellen van Futen. Later gevolgd door uitgebreid veld- en literatuuronderzoek van de soort. In de loop der jaren leverde dit een encyclopedische kennis op. Hij publiceerde veel en werkte samen met onderzoekers in binnen- en buitenland. Het resultaat is dit *magnus opum*. De auteur spreekt de hoop uit dat zijn bezieling voor de soort ertoe leidt dat net als bij hem belangstelling wordt opgewekt voor de Fuut en zijn verwanten, die eveneens veel aandacht krijgen. Hun boeiende gedrag en het aanpassen aan de voortdurende wisselende leefomstandigheden in wateren en

d.

moerassen vormen een uitdaging om te overleven. De aantallen van vroeger en nu worden vergeleken met daarin ook een bijdrage over futenbont! Het deel over de nationale en internationale verspreiding laat zien waar de soort op de wereldbol voorkomt. Taalliefhebbers komen aan hun trekken in namen, soorten en ondersoorten. Opmerkelijk is dat hierin niet wordt vermeld dat van de Fuut enkele tientallen volksnamen bekend zijn. De biologie van de Fuut wordt zeer leesbaar uit de doeken gedaan, met daarbij een wat wetenschappelijker hoofdstuk over voortplantingsstrategieën. Een verklarende woordenlijst is eveneens opgenomen. De auteur stelt het voorkomen van de Fuut op de 'Oranje Lijst van bedreigde vogelsoorten' ter discussie. 'De Fuut ontraadseld', zo kunnen we dit boek wel noemen. Met de vele onderwerpen is het bijna een naslagwerk. Voor mij is het een topper.

De Haan, N. & E. van der Kolk, 2021. De gewiekste vogelgids. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen. ISBN 978 90 215 7914 6. Gebonden, harde kaft, 20 x14 cm, 452 bladzijden. Prijs € 22,50.

De gewiekste vogelgids

Nico de Haan | Elwin van der Kolk

besproken door **Dick A. Jonkers**

De nu verschenen gids heeft een opzet die afwijkt van de gebruikelijke wetenschappelijke indeling, beginnend met de duikers voorin en eindigend met de gorzen achterin. De gids onderscheidt zich door een ongebruikelijke benadering via een systeem van vier sleutels. Zoekwijzers helpen de gebruikers op weg. De eerste sleutel gaat in op de kleuren van het verenkleed. Er kan gekozen worden uit soorten met één of bijna geheel dezelfde kleur. Hierna is er een keuze uit kleurrijke soorten en vogels met opvallende onderdelen. Zij zijn in allerlei hoedanigheden afgebeeld. Bij gedrag wordt ingegaan op hoe ze zich door kenmerkende activiteiten onderscheiden van andere soorten. Op vorm worden vogels behandeld die men op een eerste indruk kan indelen bij een groep en daar een typisch voorbeeld van zijn, zoals bijvoorbeeld eenden en meeuwen. Door te letten op de voor de soort specifieke kenmerken kan hij worden bepaald.

Leefgebieden zijn landschappen, waarin de vogels zich het hele jaar of in delen daarvan kunnen ophouden. Er is geen sleutel voor de zang of andere geluiden. Aanbevolen wordt om voorafgaand aan een te bezoeken gebied (landschapstype) van enkele mogelijk aanwezige soorten de zang te beluisteren. In totaal worden gegevens verstrekt van bijna 300 soorten. Daaronder ook de Indische gans, de tamme gans (Soepgans) en de Stadsduif. Het geheel is een gids voor beginnende vogelaars. Door bij elke waargenomen vogel de kenmerken te toetsen, en dat bij de volgende sleutel ook te doen, komt men door het eliminatieproces uiteindelijk meestal uit bij de soort. Talrijke tips en wetenswaardigheden dragen daar nog aan bij. In de groep van kleine bruin-, grijs- of groenachtige soorten zal determinatie nogal wat moeite kosten. Vliegbeelden zijn maar weinig opgenomen. Dat geldt ook voor het verenkleed, zoals bij nog niet volwassen meeuwen.

Kerken van goud, dominees van hout

Rob Bijlsma

besproken door **Dick A. Jonkers**

Het gaat slecht met de Nederlandse natuurbescherming. Tot die conclusie komt Rob Bijlsma na tientallen jaren onderzoek aan vogels, waarbij gekeken wordt naar hun leefwijze en de relatie tot de leefomgeving. De lezer wordt door de auteur in de inleiding alvast gewaarschuwd, dat die geen mild pleidooi zal hoeven te verwachten met inleving in de schijnwereld van de (beroeps)natuurbeschermers en hun toeleveringsbedrijven. Langdurige veldervaring, met daarbij verkregen kennis van vogels en ecologie in het algemeen, en inzicht laten zien wat hij heeft geconstateerd. Er worden misstanden beschreven veroorzaakt

door de uitvoering van naar zijn mening nodeloze maatregelen bij natuurbeleid en -beheer. De vinger wordt op zere plekken gelegd. Het taalgebruik vergt begrip, is ongezoeten en zal door hen die het betreft niet in dank worden afgenomen. De feiten zijn er, maar de wijze waarop het geconstateerde wordt gepresenteerd verdient mijns inziens geen schoonheidsprijs. Wanneer de kritiek terecht is, zullen er na overleg met de betrokkenen veranderingen moeten of kunnen worden doorgevoerd. Daarna volgen hoofdstukken, waarin resp. leefomgeving, bos en de bomen, vogels en hun beschermers en mensen in het bos aan de orde komen. In het hoofdstuk

Bijlsma, R., 2021. Kerken van goud, dominees van hout. Uitgeverij Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen. Paperback 23,1 cm x 15,1 cm, 352 bladzijden. Prijs € 24,99, e-book € 14,99.

Cofta, T., 2021. Handboek vogels in vlucht. Herken vliegbeelden van zangvogels. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978 90 501 1824 8, 496 bladzijden, gebonden, 24 x 16,5 cm. Prijs: € 39,95.

‘hoop doet leven’ worden positieve en negatieve ontwikkelingen beschreven. Alle hoofdstukken bevatten veel al dan niet interessante details. Opmerkelijk is het zeer grote aantal voetnoten (ruim 200), waarvan er nogal eens zijn die te uitgebreide teksten bevatten. Om weer grip op het geheel te krijgen en de situatie te verbeteren worden voorstellen gedaan. Voor de liefhebber

zijn hier en daar figuren en tabellen opgenomen. Deze publicatie, waarin de bevroegen auteur en natuurbeschermer blijk geeft van zijn betrokkenheid, verdient een brede verspreiding.

Dit in het belang van de natuur, met als motto: “Alles wat leeft en groeit en ons altijd weer boeit”, een uitspraak van de bioloog dr. Fop I. Brouwer.

Handboek vogels in vlucht Herken vliegbeelden van zangvogels

Tomasz Cofta

besproken door **Dick A. Jonkers**

Het determineren van vliegende zangvogels is geen eenvoudige opgave. Ze zijn meestal snel voorbij en er is daardoor weinig tijd om onderscheidende kenmerken in je op te nemen. Het boek dat nu is uitgekomen behandelt 205 soorten zangvogels en 32 geselecteerde soorten niet-zangvogels, waarvan de meesten trekvogels zijn die frequent overvliegen. De veldgegevens zijn in iets meer dan vier decennia verzameld in Europa en Turkije. De auteur was van kinds af aan al begeistert door vogels en groeide uit tot een ervaren, gepassioneerde en volop van vogels genietende veldornitholoog. Zijn onderzoeken bestonden vooral uit observeren, tellen en ringen van vogels. Zij vormden een solide basis voor het resultaat in deze imposante atlas. Veldgidsen over trekvogels waren er al wel, maar deze slaat alles. De nu voorliggende publicatie is een echt handboek geworden. Digitaal vervaardigde natuurgetrouwe kleurenillustraties met vluchtbeelden in allerlei situaties - in totaal 850 - maken het determineren tot een feest. Daarbij zijn er nog bijna 2500 foto's extra opgenomen met karakteristieke silhouetten. De zeer vele beelden met vogels in allerlei soorten vluchten maken herkenning nog beter mogelijk. Verder zijn er voor degenen die ook auditief aan hun trekken willen komen zorgvuldig bewerkte aanduidingen van vluchtroepen met daarbij soms sonogrammen. Verder zijn er tips voor het online opzoeken van geluidsopnames. Vooruitlopend op de soortbeschrijvingen wordt in de gebruiksaanwijzing uitgebreid

ingegaan op onderdelen daarvan. In dat hoofdstuk staat een aantal voorbeelden van profielen en vormen van soorten met dezelfde lichaamsgrootte. Andere platen bestaan uit onder meer groepjes afbeeldingen van lichaams-, vleugel- en staartvormen. Om het boek voor iedereen goed te kunnen ontsluiten zijn er in dit deel overzichten opgenomen met een verklaring van de gebruikte termen. Ook foto's van vliegende vogelgroepen. En er is nog veel meer te vinden in deze kleurrijke atlas met zijn schitterende afbeeldingen. Aansluitend volgen soortbeschrijvingen in een vast stramien met kort en bondig cruciale informatie. Vaste onderdelen zijn grootte, structuur en vorm, kleur, vlucht, groepen, geluiden en soorten die voor verwarring zorgen. De gegevens kunnen worden vergeleken met wat men zelf heeft waargenomen bij een of meer vliegende vogel.

Het unieke van het boek is dat men leert op welke specifieke details men moet letten tijdens het waarnemen. Tot nu toe ontbraken deze bijeengebrachte op determinatie gerichte gegevens in een dergelijke publicatie.

Het is moeilijk om niet in superlatieven te vervallen, wanneer je deze atlas in handen hebt. Het is een up to date meesterwerk. Prachtig opgemaakt, heel veel gegevens bevattend en daardoor zeer volledig. Bovendien in een schrijfrant die heel wat vogelliefhebbers zal aanspreken. In de praktijk is het boek mijns inziens van grote waarde en zal het zijn nut zeker bewijzen.

Van Erve, F. & H. Moller Pillot, 2021. Ecologie en verplaatsingspatroon van de IJsvogel. Pictures Publishers, Woudrichem. ISBN 978 949 257 6378. Hardcover, 96 bladzijden, 18 cm x 25 cm. Prijs € 17,50.

Ecologie en verplaatsingspatroon van de IJsvogel

Frans van Erve & Henk Moller Pillot

besproken door **Dick A. Jonkers**

Nadat in 1963, in de strengste winter van de vorige eeuw, de ijsvogelstand vrijwel geheel weggevaagd was in Nederland, vroegen de auteurs zich af hoe het herstel in zijn werk zou gaan. Het opzoeken en volgen van broedplaatsen begon in het centrale deel van de provincie Noord-Brabant. Daarna breidde het onderzoek zich al snel verder uit en binnen enkele jaren werden behalve Noord-Brabant ook delen van Limburg, Gelderland, alsmede de Belgische provincies Antwerpen en Limburg onderzocht. Er werden zoveel mogelijk broedplaatsen bezocht, waar vervolgens de broedvogels en de nestjongen geringd

werden. Dit resulteerde in een grote hoeveelheid gegevens over broedplaatsen, paarvorming, reproductie, plaatstrouw en leeftijd. Uiteindelijk werden meer dan 250 broedgevallen onderzocht en meer dan 1800 IJsvogels geringd. Omdat eveneens veel inspanningen verricht werden om ook buiten de broedtijd IJsvogels te vangen, is ook veel informatie verzameld over verplaatsingen in najaar, winter en voorjaar. Door de bestanden van de ringcentrales in Nederland en België te analyseren, kon een beeld gevormd worden van het verplaatsingspatroon van zowel volwassen IJsvogels als van uitgevlogen nestjongen.

Genoten van de Weekend Weetjes?

Van 24 april tot en met 4 september heeft een team van vogelschrijvers en vogelkunstenaars twintig Weekend Weetjes voor u geschreven en getekend.

De meeste teksten waren van Arda van der Lee, maar u hebt ook bijdragen kunnen lezen van Mieke Pieren-Olijhoek en Doortje van Dijk. De illustraties werden verzorgd door Gerda Baas, Doortje van Dijk, Johan de Koning en Sylvia Vermaas.

Deze Weekend Weetjes werden verstuurd via de mailinglijst van onze nieuwsbrief. Mocht u de nieuwsbrief niet ontvangen, schrijf u dan via de website in of mail onze webmaster, dan zet hij u op de lijst: webmaster@vwggooi.nl

Er zijn veel positieve reacties en suggesties van lezers binnengekomen en er wordt gewerkt aan een volgende serie. Mocht u ideeën hebben of willen illustreren, stuur dan een berichtje naar: communicatie@vwggooi.nl

Weekend Weetje

De voorste Ooievaar vliegt altijd het verst - Weekend Weetje 016 uit de serie

De jonge Ooievaars die in juli zijn uitgevlogen hebben inmiddels bijna allemaal Nederland verlaten, op weg naar het zuiden met uiteindelijk doel West-Afrika. Zij trekken niet alleen, maar in grote groepen. Ze maken daarbij gebruik van thermiek. Of een Ooievaar optimaal gebruik maakt van die thermiek, hangt niet van grootte of geslacht af. Uit onderzoek met GPS-zenders (Science mei 2018) blijkt dat Ooievaars die minder met hun vleugels flapperen (en dus energie-efficiënter vliegen) vaker voorop

vliegen. Komen ze in een thermiekbel, dan cirkelen ze naar grotere hoogten dan de achterblijvers en profiteren ze daarna van een langere glijvlucht. De mindere vliegers zweven vanaf minder grote hoogte achter hun voorgangers aan om zo niet te ver achterop te raken. Ze zijn daardoor relatief veel extra energie kwijt met vliegen. De leiders zijn op hun beurt wel meer tijd kwijt met het zoeken naar thermiekbellen, de volgers kunnen die route gewoon kopiëren. Uiteindelijk vliegt de voorste Ooievaar altijd het verst en trekt het verste weg.

Wij vliegen al jaren in onze eigen bubbel.

Illustratie | Gerda Baas

Vogeltreffers

van Sjaak Hoogendoorn

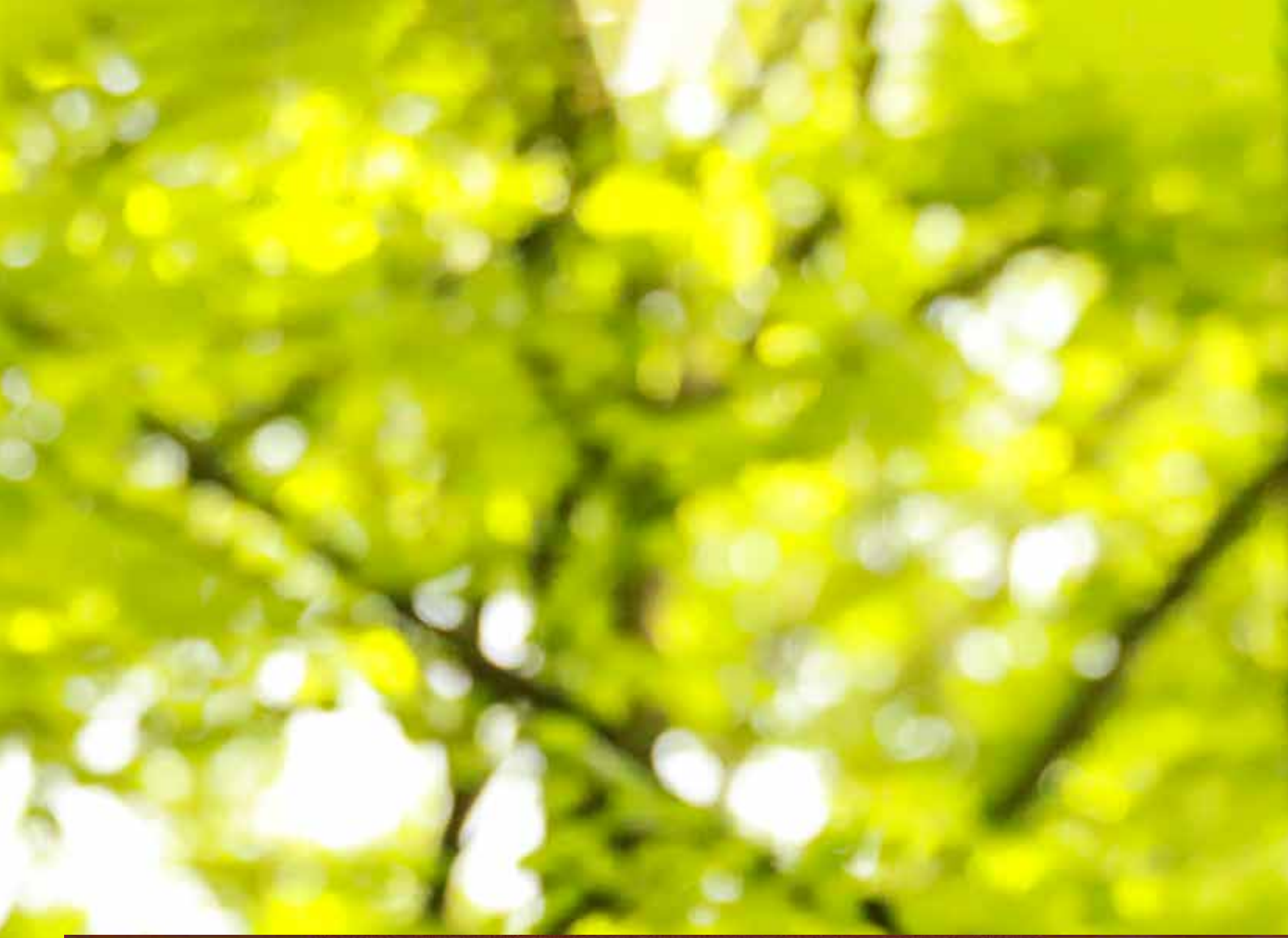
Gekraagde Roodstaart ♂, Hilversum 3 juni 2021

Kempfaan, Eempolder 23 april 2021

Zwarte Specht, Baarn 22 mei 2021

Zwarte Specht, Baarn 18 juni 2021

Ransuil ♀ met muis, Soest 14 juni 2021

Bosuil takkeling, Lage Vuursche 1 mei 2021

Ransuil takkeling, Soest 14 juni 2021

Foeragerende 'Witkopgrutto', Opperdoes - Twisk - 14 mei 2021 | Harry de Kleine

Opvallende waarnemingen buiten onze regio 'Nieuwe ondersoort' van de Grutto tussen Opperdoes en Twisk: de Witkopgrutto!

Harry de Kleine

Op 14 mei van dit jaar bracht ik met mijn vogelmaatje Sjaak Ketelaar een dagje door rond het Balgzand bij Den Helder. Van een plaatselijke vogelaar kregen we een tip over een aantrekkelijk nieuw vogelgebiedje tussen Opperdoes en Twisk. Omdat het mooi op onze route naar huis lag, zijn we er gaan kijken. Het bleek te gaan om een groot wateropslaggebied. Dit zag er aantrekkelijk uit met een lappendeken van weilandjes en plasdrasgebiedjes met de bijbehorende

slikrandjes. We zagen er veel broedende Kluten en verder Bergeenden, Kleine Plevieren, Grutto's, Tureluurs en Scholeksters. In een bloemrijk weilandje pikte ik een opvallende Grutto op. De vogel had een lichte kop en viel daardoor meteen op. Ik heb er wat plaatjes van gemaakt en is dit mijn eerste deels leucistische¹ Grutto. Het zou interessant zijn als ook andere vogelaars deze 'Witkopgrutto' ergens spotten.

*Detail van de leucistische Grutto
| Harry de Kleine*

¹ Leucisme veroorzaakt de aangeboren afwezigheid van pigment producerende cellen. De als gevolg daarvan witte veren zijn al aanwezig in het eerste jeugdkleed en dat aantal verandert niet wanneer de vogel ouder wordt. Leucisme kan totaal zijn (helemaal wit) of gedeeltelijk (bont).

Digitalisatie waarnemingskaartjes van het archief van de VWG het Gooi en Omstreken

Waarnemingskaartjes | Folkert de Boer

Folkert de Boer

Op 13 december 2014 was de eerste bijeenkomst van een aantal enthousiaste vrijwilligers om 'het archief' van de VWG het Gooi e.o. te gaan digitaliseren. Dit archief lag in de infoschuur van het Goois Natuurreservaat. Het bestond uit naar schatting 41.043 kaartjes met waarnemingen, teruggaand tot tenminste begin vorige eeuw.

Echter, we waren op zijn minst 'verrast' toen bleek dat er nog een groot aantal dozen op een aantal andere plekken lag opgeslagen. Uit allerlei hoeken en gaten kwamen nog delen van het archief tevoorschijn. Ondanks dat er hard gewerkt werd, bleef de stapel nog in te voeren waarnemingen in de begintijd van het project groeien. Dat er een schat aan informatie vrij ging komen hadden we wel verwacht. Het was toch wel een verrassing dat er uiteindelijk ruim twee keer zoveel waarnemingen zouden zijn dan het aantal dat in de infoschuur lag.

Een kleine greep uit de feiten:

- 35 vrijwilligers zijn een paar jaar (af en toe) bezig geweest.
- in totaal zijn er 89.770 waarnemingen ingevoerd.
- de oudste waarneming dateert van 4 mei 1839 en is die van een Boomklever op de Hoorneboegse heide.
- de meest ingevoerde soort is verrassend genoeg de Bergeend met 2.865 waarnemingen. De Buizerd staat met een aantal van 2.534 op de tweede plaats.
- het hoogste aantal individuen (dus aantal van alle waarnemingen opgeteld) betreft de Spreeuw met 1.146.135 verspreid over slechts 239 waarnemingen.

Zie voor de hele lijst ingevoerde soorten: <https://waarneming.nl/users/108874/species/>

Iedereen kon zijn waarnemingen op een kaartje noteren en in het archief

deponeren. Dat er dus ook een hele hoop minder betrouwbare waarnemingen in het archief stonden, mag geen verrassing zijn. Een dikke pluim is dan ook op zijn plek voor medewerkers van 'Waarneming.nl' die veel werk hebben verzet in het goedkeuren van alle waarnemingen.

Hele groepen Strandleeuweriken in de zomer bleken Veldleeuweriken te zijn. En het is een stuk aannemelijker dat de Poelsnippen die aan het begin van de 20e eeuw nog in groepen uit de lucht werden geschoten toch Watersnippen zijn geweest.

Ook dat er bijvoorbeeld een tijd is geweest dat het Korhoen, die inmiddels praktisch uitgestorven is in Nederland, veel in het Gooi voorkwam, is toch erg goed uit de gegevens te halen. Zie het bijgevoegde kaartje van 'Waarneming.nl' waarop de kilometerhokken getoond worden waar Korhoenders zijn gesignaleerd. Met name de Westerheide boven Hilversum was een

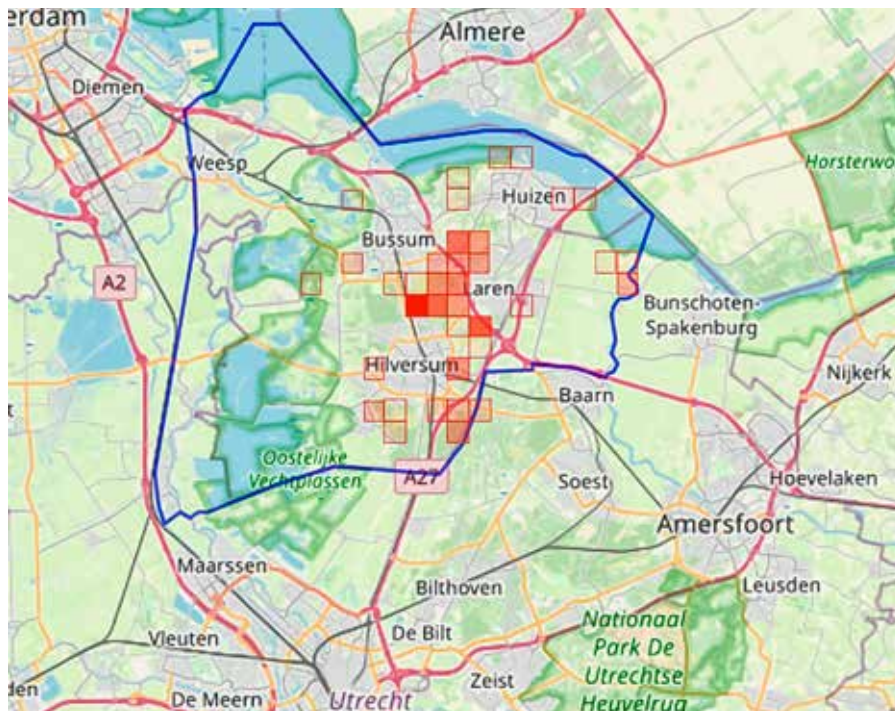

goede plek voor Korhoenders, waar deze toen bijna jaarlijks broedden.

Het archief bestond voor een aanzienlijk deel uit waarnemingen die uit oude regionale avifauna's en diverse vogeltijdschriften zijn overgenomen. Zo komt de oudste waarneming oorspronkelijk uit een Avifaunistisch overzicht van de regio Amsterdam uit 1911 of iets later. De gegevens daarin zijn oorspronkelijk verzameld door Alexander Crèvecoeur (1891-1977), die zijn waarnemingen minutieus bijhield in dagboeken.

Een voorbeeld daarvan is de volgende al eerder genoemde waarneming: "vanaf 1839...oudste bewoner v d Hoornboeg heeft altijd [boom]klevers gezien" deel 16: 374-379,1911.

Al met al is het digitalisatieproject als geslaagd te beschouwen. Het is inmiddels alweer enige tijd geleden, maar via deze weg wil ik alle vrijwilligers die hebben geholpen bij het invoeren van het archief, nogmaals hartelijk danken. Zonder hun tomeloze inzet was deze schat aan informatie wellicht verloren gegaan. Met name Huub Casander verdient een extra vermelding. Niet alleen heeft hij een groot aandeel gehad in de organisatie, maar ook heeft hij voor een groot deel het project draaiende gehouden. Bovenal is hij persoonlijk verantwoordelijk voor het invoeren van meer dan de helft van de waarnemingen. Een prestatie van formaat!!

Het voorkomen van het Korhoen in het Gooi. De eerste waarneming dateert van 1901, de laatste is in 1985 ingevoerd

soort	vroegste datum	aantal	totaal aantal	laatste datum
Bergeend <i>Tadorna tadorna</i>	1907-05-09	2.865	56.088	2011-03-20
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	1875-01-01	2.534	5.297	2016-11-10
Torenvalk <i>Falco tinnunculus</i>	1926-09-08	1.717	4.292	2010-04-25
Watersnip <i>Gallinago gallinago</i>	1893-12-28	1.682	40.068	2011-10-03
Oeverloper <i>Actitis hypoleucos</i>	1878-08-27	1.518	6.053	2011-04-11
Geoorde Fuut <i>Podiceps nigricollis</i>	1908-10-10	1.319	7.218	2015-07-27
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	1925-01-25	1.303	4.146	2010-12-02
Wulp <i>Numenius arquata</i>	1909-06-17	1.289	69.255	2016-03-21
Smient <i>Mareca penelope</i>	1909-06-17	1.241	523.558	2014-08-09
Slobeend <i>Spatula clypeata</i>	1911-05-18	1.232	56.335	2010-04-28

Tabel 1: top 10 van de soorten met het meeste aantal ingevoerde waarnemingen

Buizerd | Doortje van Dijk

Redactionele noot:

Zie voor info over Crèvecoeur:

Spaans, A.& R. Vlek, 2017. De Voorburgse vogelaar Alexander Crèvecoeur aan de vergetelheid ontrukkt. *Het Vogeljaar* 65(3): 149-157.

Hierin wordt vermeld dat Crèvecoeur ook waarnemingen in het Gooi deed. In Jonkers *et al.*, 1987 wordt hij niet genoemd bij de bewerkte dagboeken noch in de literatuurlijst. Crèvecoeur publiceerde ook:

Crèvecoeur, A., 1916. Avifauna van Baarn en Omstreken. *Jaarbericht Club van Nederlandsche Vogelkundigen* 6:24-37.

Duizenden Spreeuwen | Paul Keuning

Murmelen

Ronald Hermsen

Soms verdwijn ik. Dan ben ik er niet meer. Ik sta niet langer te kijken en bevind me er ook niet in. Wat het dichtst bijkomt is dat ik dan de beweging ben. Klinkt misschien vreemd, maar op de momenten zelf is het volkomen vanzelfsprekend. Zoals die keer op het station, midden in de stad. Steeds meer groepjes Spreeuwen voegen zich bij de grote zwerm in het licht van de nagloeiende zon tot één groot bewegingloos bewegen. Toen kwam de trein...

M.C. Escher moet ze ook gezien hebben, vermoed ik. Net als Spreeuwen is hij meester van de optische illusie met onnavolgbare werken als 'Relativiteit' en 'Metamorfose'. En metamorfoseren doet zo'n zwerm, bekijk maar eens filmpjes op internet, maar in 't echt is natuurlijk beter. Bijvoorbeeld van zwermen boven Rome. Zwermen van wel vijf miljoen Spreeuwen. Vijf miljoen! Dat is een zonsverduistering.

Die enorme aantallen Spreeuwen worden in mijn beleving vaak als overlast gezien. Maar niet door alle kenners-slash-liefhebbers. Het hoofdstuk dat Jac. P. Thijsse in Het Vogeljaar aan deze 'aardige vogels' met hun 'mooie fluitroep' weidt, is bijkans een liefdesverklaring. Als er boven het huis van bioloog en schrijver Koos Dijksterhuis wekenlang enorme aantallen Spreeuwen samenkomen voor de slaaptrek, schrijft hij in zijn monografie over de Spreeuw: "Het zwermgedrag heeft ongetwijfeld diepere

gronden, waarbij veiligheid en uitwisseling van informatie over de voedselvoorziening een grote rol spelen, maar ik geloof ook dat de vogels zwermen omdat ze het reuze gezellig vinden." Spreeuwenonderzoekster Charlotte Hemelrijk voegt daar in hetzelfde boek aan toe: "Als je hoort hoe levendig die spreeuwen in een zwerm met elkaar kwetteren, kun je niet anders dan concluderen dat ze met plezier voor de nacht bijeenkomen. Ik denk dat ze 's avonds van pure opwinding niet meteen kunnen slapen, maar eerst een halfuur samen vliegen en kwekken. Grappige dieren."

Het mooiste boek over Spreeuwen dat ik ken – en sowieso een van mijn lievelingsboeken –, is Murmurations, een lang prozagedicht van Julia Blackburn ter nagedachtenis aan haar overleden man, met ernaast prachtige kleurenfoto's van spreeuwenzwermen boven de kust van East Anglia, waar zij woont. Murmurations vind ik trouwens een vondst van een woord. Het betekent 'zwermen', maar het murmelen dat spreeuwen kunnen doen zit er prachtig in verpakt. Het zijn ook murmelzwermen, zwenkende murmelzwermen. De man voor wie Julia het gedicht – dat in het Engels en Nederlands staat afgedrukt – schreef, is de Nederlandse beeldhouwer Herman Makkink (1937-2013). Een klein stukje dan.

Het ging zo:

*“We liepen langs de zee
In het maanlicht
Bij het moeras waar de spreeuwen de nacht komen
doorbrengen
Met duizenden tegelijk
Maar tegen die tijd waren ze tussen het riet neergestreken
En ze maakten geen geluid.*

*Het was eb
Het water had zich verder teruggetrokken van de kust
Dan ik ooit eerder had gezien
De maan was vol en helder
Hij wrong zijn licht
Door het verschietende flardendek van de wolken.*

*We liepen hand in hand
Want dat deden we vaak
En we werden omringd door
de schoonheid van de nacht
De helderheid van de maan
De zwijgende spreeuwen*

*Duizenden duizenden spreeuwen
Tussen het riet
Verstopt
Door duisternis omhuld.
Een diep vertrouwen gemaakt van spreeuwen
Een vertrouwen in de nabijheid van hun mysterie”*

Onderwijl hinkt Koos Dijksterhuis nog tussen bioloog en romanticus: “Spreeuwen slapen opvallend vaak in het riet. Zouden ze het deinende doorbuigen van de stengels een fijn gevoel vinden? Zouden ze zich op riet in slaap wiegen? Het zou kunnen. Waarschijnlijk voelen ze zich vanwege het water in riet even veilig als hoog in een boom.”
Toch mooi, wanneer je je al deinend veilig voelt?

[red. Delen van het gedicht overgenomen met toestemming van Julia Blackburn]

Rustende Spreeuwen in de Eempolder | Jurriën Uiterwijk

Team

Nestkastonderzoek

Ronald Beskers

Henny Meulepas

Pieter Jan Hegenbart

Coby Jeninga

Het wonder in de nestkast

Hebben jullie je ook weleens afgevraagd welke vogel in een vogelkastje zit? En zijn er al eitjes of jongen misschien? Als je je opgeeft voor 'beginnend' nestkastcontroleur kun je een antwoord krijgen op deze vragen en leer je veel door mee te lopen met een al ervaren controleur. Je leert waar je allemaal op moet letten tijdens de controle van de nestkastjes. En verder wat er bij komt kijken om de voortgang van ei tot jong vast te leggen voor SOVON, het Goois Nestkast Onderzoek en het landelijk nestkast onderzoek NESTKAST.

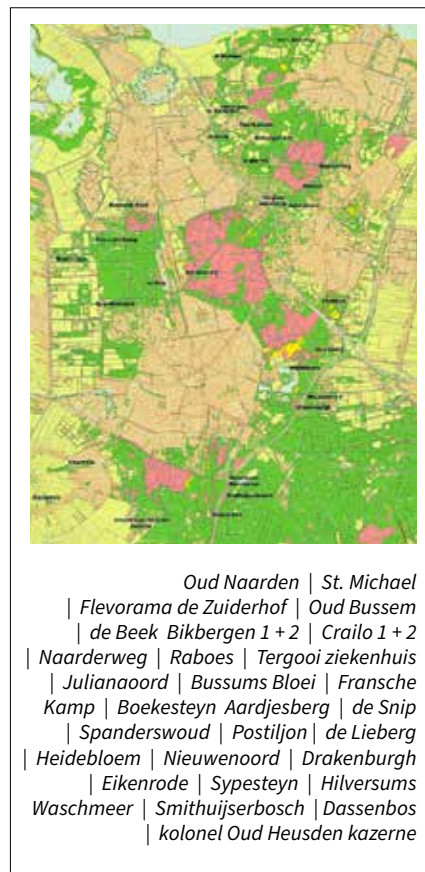
In Nederland worden jaarlijks zo'n 18.000 nestkasten gecontroleerd, waarvan bijna 10% (1.720) in het Gooi hangt. Veel hangen er op terreinen van het Goois Natuur Reservaat en ook een aantal in privégebieden en bij Natuurmonumenten. Veel van deze kasten zijn met de hand gemaakt door Ronald Beskers. Ronald heeft ook bijna alle controleurs opgeleid en heeft in de loop van vele jaren heel veel gedaan voor de nestkastcontrole en het onderzoek. De nestkasten worden al sinds vele jaren gecontroleerd en de gegevens worden doorgegeven aan SOVON en het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek (NIOO). Zo zijn de gegevens uit het Gooi toegankelijk voor wetenschappelijk onderzoek en worden hier ook vaak voor gebruikt.

Sinds 2019 heeft Ronald versterking in de organisatie van de nestkastcontrole en hebben we de werkgroep 'Goois Nestkast Onderzoek' in het leven geroepen.

Nestkastcontroleur Kees Schouten met ladder onderweg naar volgende nestkast | Doortje van Dijk

Figuur 1 - Nestkastterreinen in ons werkgebied

Controleurs

Er zijn 31 controleurs die met veel enthousiasme wekelijks van begin april tot eind juni de nestkasten controleren. De meesten controleren al vele jaren hun eigen gebied (zie Figuur 1). Het is heel leuk om te controleren maar het heeft dus ook zeker nut voor het vogelonderzoek in Nederland. Uit de verkregen cijfers kunnen conclusies worden getrokken over o.a. de eerste eilegdata en die worden de laatste jaren steeds vroeger. Verder wordt gekeken naar de hoeveelheid gelegde eieren door de verschillende vogels en of de jongen het nest goed verlaten. Deze cijfers zorgen ervoor dat men een vergelijking kan maken met voorgaande jaren.

Controleboekjes

Naast de controleurs zijn er mensen zoals Paul Keuning die veel voor de werkgroep doen. Paul maakt al 17 jaar de jaarlijkse controleboekjes waar de controleurs het veld mee ingaan. Superfijn en handig want zo'n controleboekje maakt het noteren in het veld een stuk makkelijker. Paul heeft ook tien jaar de nestkasten gecontroleerd op de heide van het Postiljon. Zo hebben nog diverse andere leden zich aan de werkgroep verbonden.

Elke controleur heeft zijn eigen verhaal

Henny: "Ik kan uit eigen ervaring praten dat ik het enorm leuk vind om tijdens de broedperiode wekelijks de nestkasten te controleren. Het is een redelijk intensieve taak, je moet het beschouwen als een soort body-training, want je loopt vaak met een kleine ladder door het bos van kast naar kast. In je eentje of met zijn tweeën erop uit om de kasten te controleren in de bossen en hei is fantastisch. Het is elk jaar weer spannend welke soort je in de kastjes aantreft."

Zo ziet een controle eruit | Team Nestkastonderzoek

Coby: "Elk jaar als de lente voorzichtig aanbreekt, begint het bij mij te kriebelen. Zin om de ladder te pakken en het bos in te gaan. Heel bijzonder dat elke nestkast intussen zijn eigen verhaal heeft. In een van mijn kasten had een Koolmees haar ei in het nest van een Boomklever gelegd. Dat had ik niet gezien (deze eieren lijken best op elkaar), maar toen de jongen een dag of 10 oud waren, zag ik plots een jonge Koolmees tussen de jonge Boomklevers zitten."

Jonge Koolmees tussen de jonge Boomklevers | Coby Jeninga

Pieter Jan: "Ik ben nu 11 jaar nestkastcontroleur op dit terrein. Door de jaren heen krijg je met 'jouw' gebied een binding. Mijn voorganger controleerde het terrein maar liefst 38 jaar. Elk jaar als ik er voor het eerst kom dan luister ik vooral naar de

vogelgeluiden. Meer of minder dan vorig jaar? Ik heb jaren gehad dat er opvallend meer of minder vogelgeluiden te horen waren. Als ik mijn waarneming deelde met de gebiedsbeheerder dan klopte mijn mening nagenoeg altijd. Of er voldoende voedselaanbod is merk je aan het aantal eieren dat wordt gelegd.”

De ene Koolmees is de andere niet

De ene Koolmees vindt dat er voldoende voedselaanbod is terwijl een andere een andere inschatting maakt. Dat vertaalt zich in dat een Koolmees met weinig vertrouwen in het voedselaanbod vijf eieren legt terwijl een paar honderd meter verder een Koolmees 12 eitjes legt. De controleurs delen, vaak wekelijks, via de mail hun ervaringen en bijzonderheden met elkaar. Zo kun je jouw ervaringen vergelijken met wat andere controleurs in hun gebied meemaken.

Ronald: *“Door de jaren heen heb ik vrienden, kennissen maar ook mensen uit de straat of andere geïnteresseerden meegenomen met de controles. Iedereen die ik heb meegenomen is enthousiast en soms komen ze terug en nemen dan hun kinderen mee.*

Het feit dat ik al 11 jaar nestkasten controleur ben, zegt wel iets!”
Kortom wil je een keer meelopen of heb je net de ‘vogelherkenningscursus’ gedaan en wil je de ‘vogelherkenning’ uitbreiden... meld je aan! We zien jullie graag komen”.

Koolmees bij nestkast | Doortje van Dijk

Ronald: *“Ik begon in 1964 met nestkasten te controleren. En het bleek een verslaving. Dit jaar kon ik vanwege een operatie geen controles doen en daar baalde ik enorm van.*

Sommige controleurs raken op leeftijd, anderen raken geblesseerd of vallen om andere redenen uit. Dan hebben we een probleem. Wie wil en kan dan dat gebied erbij controleren om niet de gegevens te verliezen?”

Daarom zijn wij op zoek naar nieuwe controleurs. De eerste tijd loop je mee met een ervaren controleur en kan je eens kijken of het iets voor je is.

Heb je interesse om een keer mee te lopen en te proeven wat het inhoudt, schroom niet en stuur een e-mail naar nestkastonderzoek@vwggooi.nl. Je bent van harte welkom!

Nestkastcontroleur Kees Schouten doet nestkast weer netjes dicht | Doortje van Dijk

*Jonge Pimpelmezen staan op uitvliegen
| Team Nestkastonderzoek*

Wat was interessant in de vogelbladen?

Samengevat door Paul Keuning

De Dompchoorn jrg. 55(2), juni 2021

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Hans de Braal 'Vogelaar, twitcher of vogelfotograaf?' Een mooi zelfgeschreven zelfportret van een liefhebber van vogels, maar één die echt niet elk piepje uit de struiken meteen herkent. Hij holt ook niet achter elke zeldzame waarneming aan. De auteur kan voor de dag komen met mooie foto's van de Velduil, een Waterspreeuw, Grote Kruisbekken en niet te vergeten de Culemborgse Kwak.

De Kieft jrg. 45(3), juni 2021

Vogelbeschermingswacht Zaanstreek. De redactie is ingenomen met het bericht in Trouw van 4 maart 2021 dat de bouwaanvraag voor een nieuw aan te leggen vliegveld bij Lissabon is afgewezen. De rijstvelden, waar de nieuwe landingsbaan gepland was, zijn van cruciaal belang voor de doortrekkende Grutto's. De Zaanse IJsvogelwerkgroep kreeg bij het 75-jarig bestaan van de Zaanse Vogelwacht een cadeautje. Zij kregen nieuwe ijsvogelwandjes, die door de gemeente en Staatsbosbeheer werden aangelegd. Bij het Balgzand -omgeving Den Helder- is een nieuwe, tien meter hoge uitkijktoren geplaatst met zicht op de hoogwatervluchtplaats. Ed Staats is somber gestemd over de uitkomst van de spagaat waar de overheid in zit bij de keuze tussen welzijn (is meer aandacht voor de natuur) en welvaart (is extra infrastructuur en woningbouw).

Limosa jrg. 94(1/2)

Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie en Sovon. De broedvogel van het jaar 2019 was de Wulp, een soort van de Rode lijst. Het ging en gaat nog steeds dramatisch slecht. Deze vogel paste zich in de jaren

50 en 60 van de vorige eeuw aan vanuit natuur- en heidegebied en duinen naar agrarisch gebied. De kerngebieden waar nu nog een restant van de populatie over is, liggen in weidegebieden van Overijssel en op de Wadden. Lees over deze steltloper 'in zwaar weer' het artikel 'Broedende Wulpen in Nederland' van Romke Kleefstra, Arend-Jan van Dijk en anderen. Gerrit J. Gerritsen volgde de 'Broedbiologie van Wulpen in West-Overijssel'. Het verdwijnen van bloemrijk grasland verkleint de reproductie en de overlevingskans van de Wulp. Daarbij verscheen vanaf rond 1995 de Vos en nam de Buizerd sterk toe. Henk Jan Ottens *et al.* tonen in hun onderzoek aan dat nestbescherming effectief bijdraagt aan een groter broedsucces. Hoe het leefgebied van de Wulp verbeterd kan worden is nog een open vraag. De medewerkers aan dit speciale nummer over de Wulp vragen zich af hoe het komt dat de dalende trend in alle ons omringende landen er toch toe leidt, dat 30 tot 50% van de wereldpopulatie van de Wulp op doortrek ons land aan doet. De wormendichtheid in het Waddengebied moet wel erg aantrekkelijk zijn.

De Tringiaan, jrg. 44(2), maart 2021

VWG Schagen e.o. Hans Dijkstra constateert dat de omgevingsvisie van de gemeente Schagen vol mooie frasen staat, waar verder geen handen en voeten aan gegeven worden. Truus van der Chijs merkte bij de midwintertelling op dat vogels invoeren met Avimap (van Sovon) verdraaid handig werkt.

De Kruisbek jrg. 64(2), april 2021

Vogelwacht Utrecht. Wigle Braaksma over de 'Hooge Kampse Plas bij De Bilt'. Begonnen als zandwinning voor de aanleg van de A27 in 1974, bleef er een groot diep gat over waarin zwaar vervuild afval gedumpt werd. In 2003 werd de provincie beheerder van de plas en is het giftige slib afgedekt. Een aantal milieugroepen heeft inspraak over beschermende maatregelen. De auteur zit er namens de Vogelwacht bij. Er zijn intussen enkele vogeleilanden aangelegd en er is een oeverwaluwand afgestoken. Eveneens staat er een vogelkijkscherm om IJsvogels te kunnen zien en andere leuke vogelwaarnemingen te doen. De werkgroep 'Grote Karekiet' heeft rasters voor het riet geplaatst en waarschuwingsborden in de hoop dat

daarmee de dramatische terugloop van de Grote Karekiet te keren is. De werkgroep 'Krooneend' breekt een lans voor de Krooneend in de Vinkeveense Plassen, de bakermat voor vestiging van deze schuwe eend in Nederland.

Vogels jrg. 41(3)

Vogelbescherming Nederland. Opnieuw een blad vol oogstrelende foto's en verleidelijke reportages. Wat opvalt is dat Vogelbescherming meer dan in het verleden positie kiest. Het mosselzaad van de bodem schrapen van de Waddenzee mag op korte termijn wettelijk niet meer. En kies voor meer bomen in ons bos in plaats van bomen te kappen. Uit Portugal een noodkreet, waar in de monding van de Taag een uniek rustgebied voor Grutto's onder gewalst dreigt te worden door uitbreiding van de luchthaven. En intussen kunnen we lekker wandelen in Sonsbeek (Arnhem), want voor vogels is het ondanks de pandemie, een jaar als altijd.

Het Vogeljaar jrg. 69(2), 2021

Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming. Toon Vernooij ging naar het Hoge Noorden. Wie droomt er niet stiekem van een reis naar Arctica? Vernooij greep in 2017 die kans en ging mee met de Plancius via Groenland naar Spitsbergen. Een verhaal om van te smullen met walvissen, diverse dolfinsoorten en vogeltjes, die het dek van de Plancius als rustplaats gebruikten. Ook de Ivoormeeuwen, Grote Burgemeesters, Koningseiders, Sneeuwgorzen en de Rosse Franjepoot waren op korte afstand benaderbaar.

Tom Loorij bespreekt in de serie Rode Lijst-soorten de Kuifleeuwerik. Wat was de reden voor het verdwijnen van deze broedvogel uit ons land? De auteur noemt diverse factoren die hierbij een rol gespeeld hebben, maar de belangrijkste is wel het verdwijnen van de rommelige, schaars begroeide terreintjes met onkruiden. Minne Feenstra doet uit de doeken hoe je het nest van een Cetti's Zanger kunt lokaliseren. Deze vogel zoekt natte, weelderig met braamstruiken begroeide plekken op.

't Zwaalfje, jrg. 10(1), voorjaar 2021

VWG Berkelland. R. Wantia met 'De grote klapper'. Een beschrijving van de waarneming van een Steenarend, die pal over zijn huis vloog. Deze vogelwerkgroep is heel actief bezig met de bescherming en het monitoren van de verschillende uilensoorten. Een Kerkuil verplaatste zich maar liefst 222 km van zijn nest vandaan naar Bremerhaven. Marjon Hoen helpt ons uit de droom van 'Was het nu een gewone of een Ruigpootbuizerd?' Let maar op de staart, die is bij een ruigpoot ongetekend wit met een donkere eindband. Verder zijn de ondervleugels altijd licht gekleurd met opvallend donkere polsvlekken, terwijl de buik donker is. En zie je een biddende Buizerd? Tien tegen één dat het een Ruigpootbuizerd is.

Dutch Birding jrg. 43(2)

Tijdschrift over palearctische vogels. S. Reyt & J.G. Prunier tonen in 28 pagina's met veel foto's aan de hand van de variatie in het verenkleed de leeftijdsbepaling bij de Audouin's Meeuw. Jan Bisschop laat zien hoe je met meting van de relatieve snavellengte bij Grutto's (dat is de verhouding van snavellengte tot de koplengte) kunt vaststellen of het om een gewone of een

IJslandse Grutto gaat. Vincent van der Spek en Peter de Knijff deden tien jaar onderzoek aan doortrekkende Tjiftjaffen. Naast een middels DNA bevestigde Stejneger's Roodborsttapuit op Vlieland (deze heeft donkerder bovendelen) weer veel waarnemingen van zeldzaamheden in dit nummer.

Dutch Birding jrg. 43(3)

'The quantitative future of bird identification' door G. Sangster. Een Dunbekpijlstormvogel werd waargenomen in Ierland en trekt mogelijk via de Canadese Arctische passage richting onze boreale streken. Verder zijn er Kleine Sprinkhaanzangers in ons land waargenomen.

Vanellus, jrg. 74(2)

Bond Friese Vogelwachten. W. Dijkstra portretteert in elk nummer een vogelwacht. Nu komen drie betrokken bestuurders aan het woord van de gemeenschap 'De Trije Doarpes', die liggen vlak onder het Sneekermeer. Met z'n drieën is het krap bezet in een gebied van zo'n kleine 900 ha. Het afgelopen jaar was echt slecht door droogte en predatie. Sommige weidelandjes, waar geen enkele weidevogel meer komt, worden dan maar ingericht als speelterrein voor de jeugd.

Vanellus, jrg. 74(3)

In dit nummer staat een wetenschappelijke bijdrage 'Hoe bestrijdingsmiddelen de ondergang van weidevogels kunnen worden', geschreven door Hendrik Tamsma.

Sovon-Nieuws, jrg. 34(1), mrt. 2021

Berichten over vogeltellingen van Sovon. Erik van Winden stelt zich de vraag 'Krooneend talrijker dan ooit?' In onze omgeving hebben we niets te klagen, maar de oostelijke helft van ons land is minder bedeed. Jan Schoppers concludeert uit de MUS-tellingen dat '2020 voor veel stadsvogels een goed jaar was'. Voor het Meetnet Urbane Soorten is de nabije toekomst minder rooskleurig, omdat veel struiken en struweel verdwijnen uit het stadsbeeld. Joost van Bruggen constateert dat 'de Purperreigers het supergoed deden in 2020'. Negatieve effecten als gebrek aan oud riet, vossenpredatie en een droge Sahel in Afrika weten ze blijkbaar goed te omzeilen. In de rubriek 'In de klei' komt weer een rasechte veldwerker aan het woord. Planologie van achter de tekentafel. Men wil zout water binnenhalen in het Haringvliet, dat is van de zotte, vindt Dirk van Straalen, ecooloog geboren en getogen aan de oevers van het Volkerak. Uit de gegevens van de gezamenlijke vogelringstations (CES, Constant Effort Sites) blijkt dat de jonge moerasvogels wat achter blijven bij de verwachtingen, aldus Henk van der Jeugd. Lees hun nieuwsbrief via <https://www.sovon.nl/nl/ringen-ces>.

Sovon-Nieuws, jrg. 34(2), juni 2021

'Ontspringen Tureluurs de dans?', dat is de vraag die de auteurs van de 'Boerenlandvogelbalans 2020' zich stellen. Ze zien dat Tureluurs minder kieskeurig zijn bij de keuze van hun habitat en behendiger zijn in het ontwijken van maaimachines. De vogelpracht op oude prenten is nog te bewonderen op een tentoonstelling in het Teylers museum in Haarlem; warm aanbevolen. Marcel Wortel bracht de risico's van windturbines voor vogels in beeld. Laat bij de plaatsing van zo'n paal van hoger dan 100 m de belangen van vogels zeker meewegen. Rob Vogel volgt de terugkeer van de Raaf en hoopt dat deze intelligente vogel in onze dorpen en steden net zo gewoon wordt als in de Middeleeuwen. Robert Kwak schreef met Jip Louwe Kooijmans 'Nederlandse vogels in hun domein'. Hoe kan een basiskwaliteit gerealiseerd worden, juist buiten de natuurgebieden, zodat de Veldleeuwerik hier vanzelf weer terugkeert? Een slimme pagina met alle nuttige Sovon app's die het registreren vereenvoudigen: Avimap – alle tellingen van Sovon; AviNest – invullen van Nestkaarten, verder een app voor Trektellingen en met Birdring sla je eenvoudig waargenomen kleurringen, dan wel metalen ringen op.

De Gierzwaluw jrg. 59(1), maart 2021

WVG Amsterdam. Frank van Groen zag dit jaar een opvallend contrastrijke Braamsluiper bij zijn 'nieuwjaarsronde' op 2 januari in het Diemerpark. Vreemd, want Braamsluipeers horen dan in Afrika te zitten. In de ANWB-vogelgids staat maar één soort Braamsluiper, maar

de uitvoerige Birds of the World 2016 onderscheidt wel zes ondersoorten. Om die met zekerheid vast te stellen, is het wel nodig dat je DNA (bijvoorbeeld van poepjes of veren) verzamelt en opstuurt naar een laboratorium in Leiden. Zo kwam de auteur erachter dat dit echt een Vale Braamsluiper was, een ondersoort die bij de Kaspische Zee zijn broedareaal heeft. Dit was de derde waarneming in Nederland. De waarnemingen van roofvogels en uilen in en om Amsterdam zijn in kaart gebracht via Waarneming.nl en andere bronnen. Zodoende konden hun territoria worden vastgesteld, waarbij opviel dat de aanwezigheid van Torenvalk, Sperwer, Ransuil en Kerkuil hoog was. De Velduil werd niet gesignaleerd en van de Wespindief was er maar één broedgeval. Een leuke reportage van Bep Scheen. Ze zag vanuit haar raam bij de Erasmusbrug (Amsterdam West) wekenlang een zeldzame Kleine Burgemeester. Een vrijwel witte 2e jaars-vogel, die broedt in Groenland.

De Grauwe Gans jrg.37(1), april 2021

Vogel- en Natuurwacht Flevoland. René Alma geeft een update van de Flevolijst: de officieel vastgestelde lijst van vogelsoort-waarnemingen, binnen de provinciegrens. Stond die lijst tot 2014 op 362 soorten, in de afgelopen jaren kunnen de volgende 14 vogels worden toegevoegd: Kleine Geelpootruiter, Grauwe Fitis, Blonde Ruiter, Schreeuwend, Siberische Boompieper, Vale Gier, Iberische Tjiftjaf, Dwerguil (dood, maar telt wel mee), Steppearend, Kortteenleeuwerik, Rosse Waaierstaart, Bruine Boszanger, Cirlgors en de Middelste Bonte Specht. Karel Mauer zag in Flevoland in 2020 drie soorten duikers op rij: de Roodkeelduiker, de Parelduiker en de IJsduiker. Reden voor een nadere beschouwing van de waarnemingen in de afgelopen twee decennia. Frank Haven over 'Mijn Harderbroek'. Behalve auteur van het herstelplan voor dit moeras-ecosysteem, is hij sinds tien jaar ook groot liefhebber van deze 'local patch'. Jitty Hakkert meldt dat het broedseizoen 2020 voor de Grauwe Kiekendief treurig is verlopen. Geen van de vijf broedpogingen in Oostelijk Flevoland zijn succesvol verlopen.

De Ekster in de Eempolders

Jan Mooij

Eempolder 22 september 2021 | Doortje van Dijk

Behalve de bekende weidevogels zien wij in de Eempolders natuurlijk ook allerlei soorten die niet speciaal aan weidegebieden zijn gebonden. Een van die soorten is de Ekster (*Pica pica*). De Ekster komt overal voor waar voldoende bomen staan om een nest te kunnen bouwen, maar niet in grote gesloten bossen. In de Eempolders zien wij vaak Eksters rond boerderijen, maar ook langs de randen van de polders. De open weidegebieden lijken ongeschikt voor deze soort, maar zo nu en dan zien we ze daar wel.

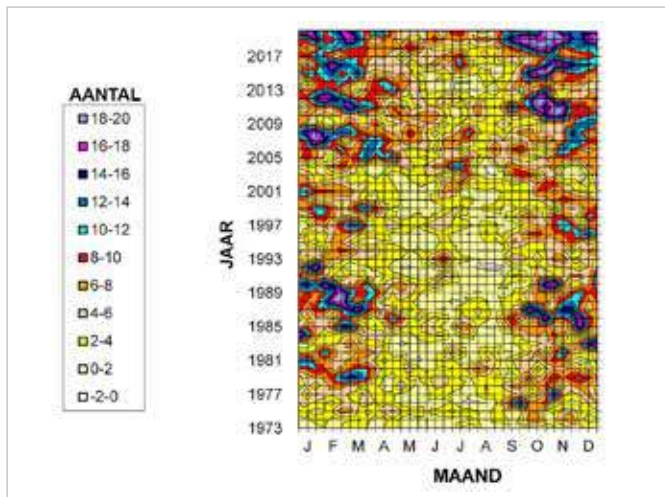
Uit de grafieken 1 en 2 blijkt dat er bij de start van de tellingen al Eksters aanwezig waren. Er waren toen nog geen boerderijen in de polders dus dit moeten vooral vogels zijn geweest die langs de randen van het gebied broedden. Tot het begin van de landinrichting in 1990 lopen de aantallen geleidelijk op. Deze toename is in telgebied Zuid het grootst. Dat is overigens in tegenstelling tot de landelijke trend, die in die tijd op een duidelijke afname wijst. Gedurende de landinrichting rond 1990 blijken de waargenomen aantallen ongeveer te halveren. Is dat het effect van verstoring door alle werkzaamheden? Op zich lijkt dat niet voor de hand te liggen. Broedvogels kunnen inderdaad verstoord worden, maar de Eksters broedden in die tijd hoofdzakelijk buiten de polders. Rond 1995 nemen de aantallen toe, blijven dan stabiel om vanaf 2005 weer te stijgen. Hier lijkt de invloed

van de steeds groter wordende bomen rond de inmiddels gebouwde boerderijen de meest aannemelijke verklaring. Daarna schommelen ze sterk tot 2015. Dan beginnen de totale aantallen opnieuw sterk te stijgen.

Het opvallende bij deze laatste stijging is dat hij alleen in de Oostermeent optreedt. Figuur 3 laat zien dat in het telgebied Noord de aantallen de laatste tien jaar constant blijven en dat ze in Zuid na een piek rond 2010 onmiskenbaar afnemen. Hoe verklaren we deze ontwikkeling? Er is de laatste jaren wel wat veranderd in de Oostermeent. Om de aantrekkelijkheid als weidevogelgebied te verhogen zijn de meeste van de weinige bomen in de Oostermeent gekapt, zodat het gebied opener is geworden. Eksters hebben bomen nodig om te broeden, ook voor de dekking. Kappen van bomen is

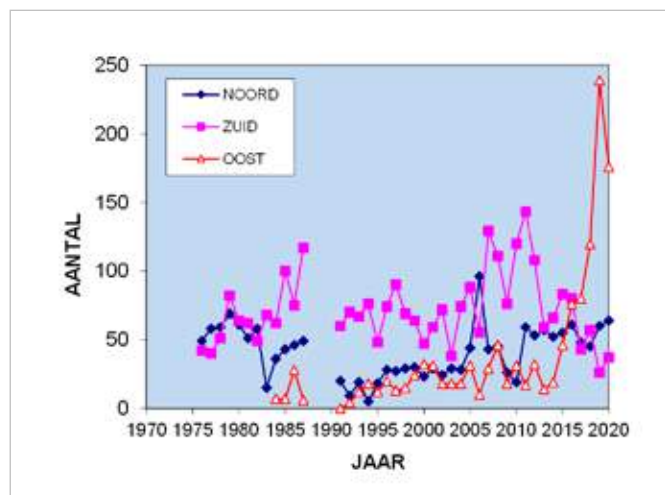
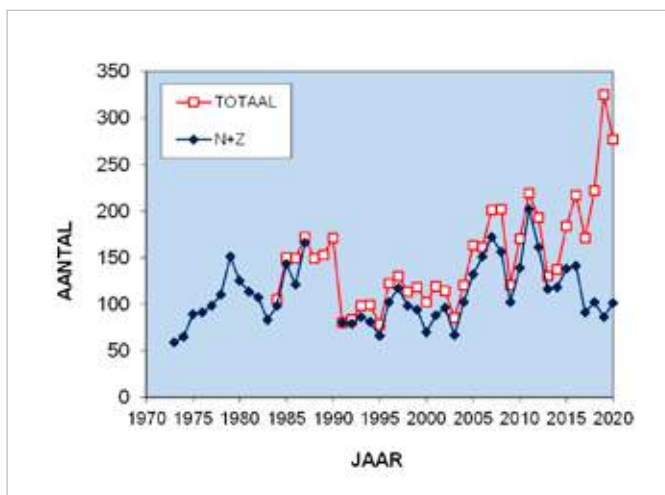
daarom nu net de meest voor de hand liggende manier om het aantal Eksters te verminderen. Als verklaring voor een toename lijkt dit daarom ongeschikt.

Het weer in Zuid verschilt niet wezenlijk van dat in de Oostermeent, dus de veranderingen kunnen zeker niet aan het klimaat worden toegeschreven. In Nederland heeft de Ekster de neiging om af te nemen op het platteland en toe te nemen in stedelijk gebied. Het ligt voor de hand om de Eempolders als platteland te karakteriseren. Dat is natuurlijk ook zo, maar langs de rand bevindt zich een aantal woonwijken. De afgelopen jaren zijn de weilanden ten westen van de A27, aan de overkant van de Oostermeent, geleidelijk bebouwd. Waarschijnlijk is de begroeiing in deze wijken inmiddels geschikt geworden om als broedplaats voor Eksters te dienen.

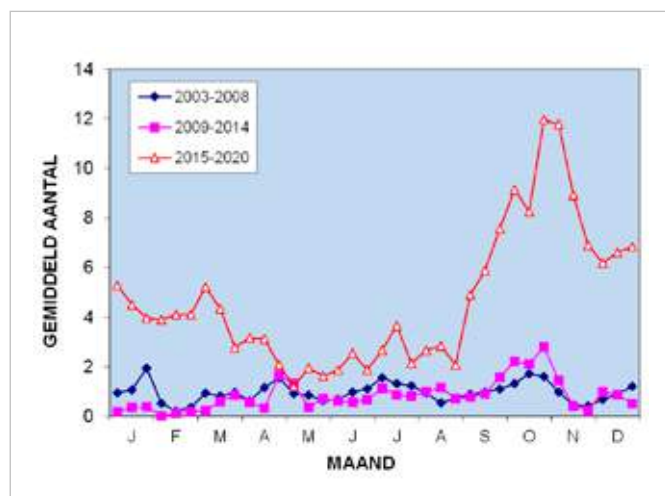
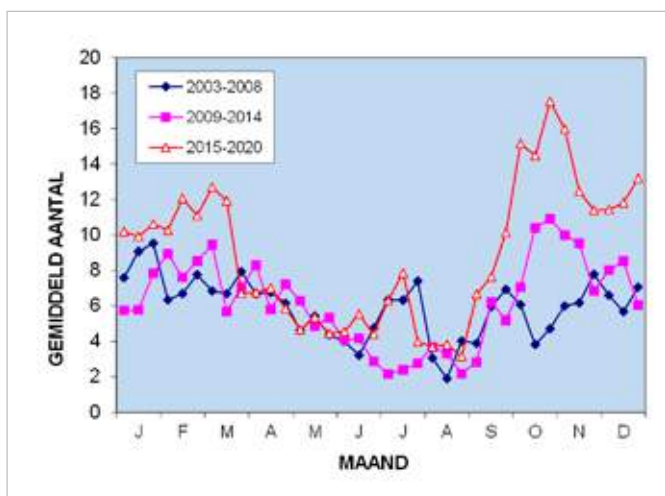
Grafiek 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de Ekster.

Ekster | Jeannette Tas

Grafiek 2. Totaal aantal getelde Eksters per jaar. De blauwe lijn geeft de aantallen zonder de Oostmeente, de rode lijn de totale aantallen.

Grafiek 3. Gemiddeld aantal Eksters per jaar voor de drie telgebieden.

Grafiek 4. Gemiddeld aantal Eksters per decade voor de laatste drie periodes van zes jaar.

Grafiek 5. Gemiddeld aantal Eksters per decade in het telgebied Oost voor de laatste drie periodes van zes jaar.

Ekster | Jan van Gastel

Het lijkt dat deze Eksters regelmatig foerageren in de Oostermeent.

De afname van de aantallen in telgebied Zuid is ook opvallend groot. Deze afname zien we gedurende het hele jaar, zowel in de broedtijd als daarbuiten. Dit lijkt moeilijker te verklaren. De omgeving is hier niet opvallend veranderd. Ook de begroeiing rond de boerderijen lijkt ongeveer gelijk gebleven. Een bekend probleem voor de Ekster is het verschijnen van de Havik. Er zijn echter nauwelijks waarnemingen van de Havik in telgebied Zuid. Het aantal waarnemingen van de Havik is bovendien de laatste jaren eerder afgenomen dan toegenomen.

De verdeling over het jaar voor de laatste drie periodes van zes jaar wordt gegeven in grafiek 4. We zien dat de toename van de laatste jaren vooral in het najaar en wat minder in het begin van het jaar optreedt. In figuur 5 staat de verdeling voor de

Oostermeent. Hier waren de aantallen voor 2015 gedurende het hele jaar laag en min of meer constant.

Tussen maart en september blijven de aantallen stabiel. Opvallend is dat de aantallen vanaf september sterk toenemen. De broedtijd van de Ekster duurt tot begin juni. Daarna worden de jongen nog een tijdje buiten het nest gevoerd. Er is in juli wel een klein piekje in de aantallen, maar de echte toename begint duidelijk later. Dit betekent dat pas in het najaar flinke aantallen Eksters de polders intrekken. Volwassen Eksters schijnen het hele jaar in hun territorium te blijven. Het betreft hier dus waarschijnlijk jonge vogels die nog geen territorium hebben. Na verloop van tijd moeten ze op zoek naar een eigen broedterritorium. Gezien het gebrek aan bomen in de Oostermeent zijn ze gedwongen om daar buiten de polder naar op zoek te gaan en ze verdwijnen daarom uit ons beeld.

Literatuur

- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken (red.), 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. VWG het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/ Utrecht.
- Van Manen, W., 2018. Ekster *Pica pica*. Sovon Vogelatlas van Nederland: 394-395. Kosmos Uitgevers, Utrecht-Antwerpen.

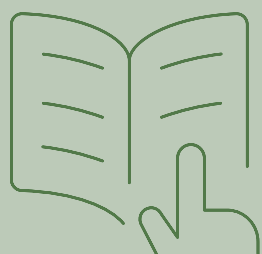

Een eigen vogelkijkhut in het Reestdal

Verblijf eens in een 'heidehuisje' met een eigen kijkhut uitsluitend voor gasten in het natuurgebied van het Reestdal in Drenthe.

Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de Roodborsttapuiten.'

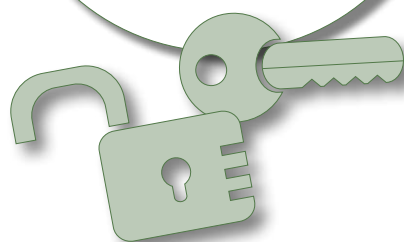
Er is een laadpaal geplaatst voor elektrische auto's.
Meer informatie op: www.heidehuisje.nl of 06-81525089

Programma

Bij het ter perse gaan van deze Korhaan, is aanmelden via de website en het tonen van uw coronatoegangsbewijs noodzakelijk. Nadere mededelingen volgen t.z.t. via de nieuwsbrief en op www.vwggooi.nl.

Wij vragen voor toegang van deze activiteiten om uw coronatoegangsbewijs*¹ (CoronaCheck app of print*²)

Donderdag 21 oktober 2021.

Lezing 'De Wilde Eend, vogel van het jaar'

Lokatie: Infoschuur

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Aanmelden: zie website.

Donderdag 18 november 2021.

'Vogeltrek bij Batumi, Georgië'

Lokatie: Infoschuur

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Aanmelden: zie website.

Zondag 24 oktober 2021.

Openingsfestival VWG Najaar

Lokatie: de Drie Dorpen

Tijd: 09:00 uur - 16:30 uur.

Aanmelden: zie Nieuwsbrief en website.

Donderdag 16 december 2021.

'de Klapekster'

Lokatie: Infoschuur

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Aanmelden: zie website.

*1 Coronatoegangsbewijs: zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/cultuur-uitgaan-en-sport/coronatoegangsbewijs>

*2 CoronaCheck Print: <https://coronacheck.nl/nl/print/>

Werkgebied

Wijzigingen ledenregister

Selectie van 05-06-2021 t/m 27-09-2021

Nieuwe leden	aantal	20
Geroyeerde leden	aantal	0
Opgezegde leden	aantal	2
Overleden leden	aantal	1
Nieuw en weer vervallen	aantal	2
Totaal	aantal	896

In verband met de wetgeving in het kader van de privacybescherming worden alleen totalen opgenomen.

Contributie en lidmaatschap

- Het lidmaatschap is inclusief ons verenigingsblad De Korhaan.
- De contributie van de Vogelwerkgroep bedraagt minimaal € 20,- per jaar.
- Leden uit één gezin of samenwonenden kunnen huisgenoot-lid worden. De contributie is dan minimaal € 7,- per jaar. Je ontvangt dan geen tijdschrift.
- Opzeggen van het lidmaatschap graag vóór 1 november van het lopende kalenderjaar.

Schenken

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is als **ANBI** aangemerkt en daardoor zijn uw giften onder voorwaarden aftrekbaar bij de Belastingdienst. Daarnaast kunt u in uw testament een legaat opnemen ten gunste van de VWG. Het is gewenst dit wel met uw notaris te bespreken.

Aanleveren kopij/artikelen De Korhaan

- Kopij/artikelen worden bij voorkeur digitaal aangeleverd in Word (ook tabellen).
- Figuren, foto's en tabellen/grafieken worden afzonderlijk meegestuurd. Onderschriften bevatten figuur-nummer, beschrijving, datum en fotograaf.
- Fotobestanden onbewerkt en in zo hoog mogelijke resolutie (>300 dpi) bij voorkeur via wettransfer aanleveren. Vermeld altijd locatie, datum en fotograaf.
- Bij aangeleverde foto's, plattegronden, figuren etc. gaat de redactie ervan uit dat de schrijver over de copyrights beschikt. Eventuele kosten i.v.m. copyrights (navordering) zijn voor de auteur.
- In de tekst zo nodig een verwijzing (onderschrift) waar de figuur/foto geplaatst moet worden.
- Nederlandse soortnamen beginnen met een hoofdletter, families e.d. met een kleine letter.
- Bij 'Bronnen/literatuur' de auteur, jaartal, titel, tijdschrift/boek met uitgever.
- Boekbesprekingen ca. 300 woorden. Een hoofdartikel maximaal 2500 woorden en znodig meer in overleg.

Kopij volgend nummer uiterlijk voor: 28 OKTOBER 2021

Kopij kunt u sturen naar:
redactie@vwggooi.nl

Uiterlijk voor de 28ste van de maanden oktober, december, maart en juni.

In principe bepaalt de datum van binnenkomst bij de redactie de plaatsing in een volgend nummer.

Adressenlijst

Website	https://vwggooi.nl			
Bankrekening	Triodosbank rekeningnummer: NL17 TRIO 0391 1047 99 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum			
Bestuur van de Vogelwerkgroep				
Voorzitter	Piet Spoorenberg	Celebesstraat 36, 3742 DD Baarn	035-5436371	voorzitter@vwggooi.nl
Secretaris	Huib Casander	Vlie 30, 1273 WN Huizen	035-5259131	secretaris@vwggooi.nl
Penningmeester	Niek Wieringa	Zoddeland 12, 1394 KR Nederhorst den Berg	06-48477299	penningmeester@vwggooi.nl
Onderzoek en bescherming	vacature	avifauna@vwggooi.nl		
Ledenactiviteiten	Wouter Rohde	Prof. De Jongstraat 3, 1221 HX Hilversum	06-13708419	excursies@vwggooi.nl
Communicatie	Doortje van Dijk	Siriusstraat 52, 1223 AP Hilversum	06-20595083	communicatie@vwggooi.nl

Nuttige adressen

Lezingen en contactavonden zijn in de Infoschuur GNR, Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum (bij de natuurbrug), tenzij anders vermeld.

Vogelherkenningscursus	Francis Bakker	Schuttersweg 81, 1217 PW Hilversum	035-6560067	cursussen@vwggooi.nl
Lezingen	Feiko Prins	Hindelaan 23, 1216 CS Hilversum	035-6217017	lezingen@vwggooi.nl
Promotie en verkoop	Nel Huese	Elzenlaan 40, 1214 KM Hilversum	035-6248716	promotie@vwggooi.nl
Bibliotheek en archief	Paul Keuning	W. Barentzweg 88, 1212 BN Hilversum	035-5268281	pw.keuning@xs4all.nl
Vogelziekenhuis Naarden	Erik Bruinning	Burg. J. Visserlaan 1, 1411 BR Naarden	035-6945658	beheerder@vogelziekenhuis.nl
Buitenland excursies	Evert Constandse		035-5317565	buitenland@vwggooi.nl
Fotowerkgroep	Hugo Weenen	Koggewagen 88, 1261 KD Blaricum	035-5241123	fotografie@vwggooi.nl
Website	Dirk Prop		06-44734989	webmaster@vwggooi.nl
E-mail nieuwsbrief	VWG aanmelden bij via de website of			nieuwsbriefvwg@vwggooi.nl
Vogelwaarnemingen	www.gooi.waarneming.nl			
Ledenadministratie	zie binnenzijde voorblad			
Redactie De Korhaan	zie binnenzijde voorblad			

Het **Dineke Sluijters Vogelfonds** financiert projecten voor vogelbescherming en studie. Zie voor het indienen van projectvoorstellen de toelichting op onze website. De Adviescommissie is per e-mail te bereiken via vogelfonds@vwggooi.nl.

Subgroepen Onderzoek en Bescherming

1. Watervogeltelling	vacant			
2. Eempoldertellingen	Jan Mooij		035-5429725	mooij.noorman@planet.nl
3. Weidevogelnestbescherming	Gert Bieshaar/Ger-Jan van Loenen		035-5311002	g.bieshaar1@kpnplanet.nl
4. Zwaluwenonderzoek				
5. Zwaluwkring Huizen	Mieke Pieren-Olijhoek		06-44101890	zwaluwen@vwggooi.nl
6. Zwaluwkring Ankeveen	Arda van der Lee		035-6562309	ardavanderlee@gmail.com
7. Zwaluwkring H'sumse Meent	André van Soest		06-21876289	andrevansoest@me.com
8. Vogelringstation	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
9. Nestkasten	Ronald Beskers		035-5387341	nestkastonderzoek@vwggooi.nl
10. Kerkuilen	Harry de Rooij/Gerard Mijnhout		035-6289470	harryderooij@planet.nl
11. Roofvogels	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
12. IJsvogels	Jelle Harder		035-6937858	jelleharder@hetnet.nl
13. Broedvogelinventarisaties	Dirk Prop/Piet Spoorenberg		06-44734989	broedvogels@vwggooi.nl

Coördinatieteam Onderzoek en Bescherming: Jan Mooij en Dirk Prop

Voor ongelukken en/of problemen die ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep aanvaardt de vereniging geen enkele aansprakelijkheid. Deelname geschiedt op vrijwillige basis.

